

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

17e jaargang

nummer 8

September 2017

KERKBEHEER

Help mensen
bij de bestemming van hun gift

Beheer moet
'geestelijke zaak' blijven

Pachtsystemen

van hoogevest architecten

bureau
voor architectuur
en restauratie

bureau voor
consultancy

bureau voor
architectuurhistorie
kariatiden

Links de Zuiderkerk in Enkhuizen met een
nieuw ontworpen kerkcentrum. Rechts de
Sint-Joriskerk in Amersfoort met nieuw in-
gebouwd meubel.

meer info op www.vanhoogevest.nl

Foto's Frank Hanswijk

kerkarchitect.nl

nieuwbouw | renovatie | uitbreiding | interieurontwerp

 vankootenarchitectuur

Zorgeloos betalingsverkeer? SKG!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winst oogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: *Geld van de kerk voor de kerk!*

www.skggouda.nl

KERKBEHEER

INHOUD

Voorzitterskolom Beleidsplan	5
Opinie Zittingstermijnen	7
Pachtsystemen	8
Help mensen bij de bestemming van hun gift	11
Vraag van de kerkrentmeester Predikantstraktementen 2018	17
VKB Partner Lakerveld	18
Beheer moet 'geestelijke zaak' blijven	23
Actueel	26
VKB 'jong' Michel van Meeuwen	27
Het kerkinterieur op de schop	28
Maandelijks cartoon	31
Kalender voor kerkrentmeester	31
Agenda	32
Agenda Kerkbalans	32
Producten	32
Mercer/ Marsh-VKB Awards 2017	33
De orgelbank	34
In dienst van de kerk Penningmeester	35
Nieuws uit de provincies	36
Onderscheidingen van de VKB	38
PKN Onderscheidingen	39

Klaar voor de start

Op het moment dat dit nummer van Kerkbeheer op de deurmat valt zullen de meeste gemeenten hun startzondag net achter de rug hebben. We hebben tijdens de vakantie even van de rust kunnen genieten en kunnen nu hopelijk weer fris met onze werkzaamheden aan de gang. Begrotingen, beleidsplan, voorbereidingen Kerk 2025 en de Actie Kerkbalans 2018 zijn zomaar een aantal werkzaamheden die de komende periode op het 'bordje' van de kerkrentmeester liggen.

In dit nummer kunt u lezen hoe u effectief aan de slag kunt met onder andere de Actie Kerkbalans 2018. Buro Dirigo geeft u relevante inzichten vanuit fondsenwerving en communicatie. Het artikel staat vol met praktische tips waarmee u direct aan de slag kunt.

Mariëtte van Ooijen
Eindredacteur

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil, voorzitter
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, vice-voorzitter
Mr. P. van den Boogaart, secretaris en 2e penningmeester
Drs. H. van der Wal, Heino, 2e secretaris
Drs. H. van der Burg, Bedum, penningmeester
Ir. B.P. de Wit RTD, Sprang-Capelle, lid
G. Koffeman, Oudewater, lid
W.G. Roseboom, Nieuwegein, lid

Ereleden

D.G. Bijl en drs. G. van Soest

Redactie

J.M. Aarnoudse, hoofdredacteur,
M. van Ooijen, eindredacteur, A. van Bergeijk, N.J.M. de Jong en E. van Rijssen

Redactieraad

P. van den Boogaart, voorzitter,
J.C. Riemersma, dr. M. van der Meulen
en M. Nieboer

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
3311 KS Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl
Tel. 078 - 639 36 66
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden
van de VKB: 1 t/m 5 abonnementen

€ 25,- per abonnement; 6 t/m 10
abonnementen € 23,- per abonnement
en 11 en meer abonnementen € 21,-
per abonnement. Abonnementsprijs
voor niet-leden € 28,- per abonnement.
Deze prijzen zijn exclusief 6 pct.
BTW. ISSN 1568-8712
Abonnementen lopen per kalenderjaar.
Opzegging kan tot uiterlijk 4 weken vóór
de aflooptdatum

Oplage & druk

5.500 ex. © september 2017
Verloop drukkerij

Foto omslag

Alisa Post van Buro Dirigo

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland (VKB) is op 1 januari 2005 opgericht. De Vereniging is de voortzetting van de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer in de Gereformeerde Kerken in Nederland (LVCB).

Leden van de VKB kunnen zijn: gemeenten, welke behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland, te weten Protestantse Gemeenten, Hervormde Gemeenten, Gereformeerde Kerken en Evangelisch-Lutherse Gemeenten, of federaties van deze gemeenten.

Deze leden worden in de VKB uitsluitend vertegenwoordigd door het college van kerkrentmeesters. Het ledenbestand van de VKB omvat ruim 93 % van alle bij de Protestantse Kerk aangesloten plaatselijke gemeenten.

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is een zelfstandige organisatie. Zij werkt wel ten dienste van de Kerk, maar neemt een onafhankelijke positie in ten opzichte van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het doel van de VKB is drieërlei:

- belangenbehartiging voor de leden door deelname aan onderhandelingen over arbeidsvoorwaarden binnen de kerk (voor medewerkers en predikanten), door participatie in organen en organisaties die van belang zijn voor kerkbeheer en door een rol te spelen in de beïnvloeding van ontwikkelingen binnen de kerk, zodat overal waar beleid gemaakt wordt voor of in de kerk het kerkrentmeesterlijk perspectief meespeelt;

- optreden als service instituut door het aanbieden van diensten die aansluiten op de behoeften van de leden;

- optreden als kennisinstituut door middel van deskundigheidsbevordering en het verzamelen, ontsluiten en ter beschikking stellen van informatie die voor colleges van kerkrentmeesters van belang is.

Inrichten van Kerken

Bij restauratie, renovatie en nieuwbouw

Nicolauskerk Wolphaartsdijk

www.pimvandijkdesigns.nl tel: 0575-528803

Lakerveld

ingenieurs- & architectuurbureau

Periodiek Instandhoudingsplan - Restauratieplan - Renovatieplan - Herbestemming - Transformatie

Interieurplan - Bouwhistorisch onderzoek - Cultuurhistorisch onderzoek - Bouwkundige opname

Noordzijde 95¹ | 4225 PL Noordeloos | 0183-582600
info@lakerveld-noordeloos.nl | www.lakerveld-noordeloos.nl

Beleidsplan

Af en toe komt er op het landelijk bureau een vraag binnen over de noodzaak van een beleidsplan. De teneur van de vraag is nogal eens: hoe zwaar moet je daar nu aan tillen? Is het geen bureaucratische formaliteit? Of nog een reactie: ons beleidsplan is de bijbel, wat hebben we toe te voegen aan de apostolische onderwijzingen over het doel en de methode van kerk-zijn? Ondertussen is het inderdaad een plicht vanuit onze eigen kerkelijke regels, dat elke kerkenraad tenminste om de vier jaar een beleidsplan opstelt. Maar ook de ANBI status (in verband met de fiscale aftrekbaarheid van giften) vereist dat er een actueel beleidsplan is.

Nu is het zo, dat het beleidsplan van de VKB eind 2017 afloopt. De VKB is niet onderworpen aan de kerkelijke regels, maar heeft wel een ANBI status. Je kunt zeggen: het is dus een van buitenaf opgelegde verplichting. Maar zo zien wij het niet. Je kunt je er vanaf maken en denken: we schrijven de lopende zaken op en melden dat we die voortzetten, veranderen de jaartallen en voilà: een nieuw beleidsplan. Zeker, lopende zaken, continuïteit, horen erbij. De kerk is een 'trage' organisatie in de goede zin van het woord. Het gaat om de voortzetting van een eeuwenoude traditie. We zijn geen start-up die alles nog moet uitvinden. Ook nieuwe kerkplekken of nieuwe gemeenten zullen vroeger of later beseffen, dat het werk van God niet pas begon, toen zij van start gingen. Tegelijk veranderen in onze omgeving de omstandigheden waaronder we kerk mogen zijn gestaag. Dus het is wel degelijk zaak regelmatig stil te staan bij de vraag wat dat betekent voor onze plaatselijke mogelijkheden, kansen en bedreigingen, en hoe we daar mee dienen om te gaan.

Zo zou je het maken van een beleidsplan kunnen en moeten aangrijpen om weer eens echt met elkaar na te denken en te praten. Waartoe zijn we hier op aard, als kerk, als gemeente, als vereniging? Wat is onze missie, wat is onze visie? Hoe kunnen we die met mensen en middelen de aankomende vier jaar omzetten in uitvoerbare plannen?

Ook binnen de VKB zijn we begonnen met nadenken over een nieuw beleidsplan. We zien dat niet als een 'moetje', maar als een kans om het met elkaar te hebben over de nabije toekomst en over de rol die we zien voor onze vereniging binnen het geheel van de kerk. Er staat nogal wat voor de deur. Er zijn gevorderde besprekingen over het vormen van een koepel om de dienstverlening van verschillende organisaties inzake kerkbeheer aan onze kerkrentmeesters te bundelen en te vernieuwen. Gaat het daadwerkelijk lukken, of ketst het nog af? Pro-actief kerkbeheer, iemand noemde het 'behapbaar kerkbeheer': hoe kunnen we in een kleiner wordende kerk de randvoorwaarden effectief en efficiënt regelen zodat onze fundamentele missie als kerk de volle ruimte blijft krijgen. Bestuurlijke vernieuwing, een zekere mate van verjonging, 100-jarig bestaan. Het zijn allemaal zaken die aandacht moeten krijgen.

Natuurlijk beseffen we maar al te goed, dat plannen maken (beleid vaststellen) niet zaligmakend is. De wereld, het leven, de kerk: zo vaak blijkt weer dat het niet maakbaar is. De apostel Jakobus waarschuwt in de bijbel tegen menselijke overmoed. Als wij gaan denken, wij zullen wel eens dit of we zullen wel eens dat, raadt hij aan te blijven beseffen, dat het eigenlijke altijd 'gegeven goed' is. Zeg liever: zo de Heer wil, en wij leven. Dat zegt hij overigens niet om het maken van plannen of het bedenken van beleid tegen te gaan. Je moet dat wel degelijk te doen, maar dan met de juiste gezindheid.

Die grote bak met water is voor
kleine kinderen, zegt de koster.
Maar niet om je handen te wassen...

Donatus

het vertrouwde verzekeringsloket van A tot Z

Voor kerken en kerkelijke gebouwen heeft Donatus een aantal specifieke verzekeringsproducten ontwikkeld. Ook voor kerkelijke werkers in loondienst en kerkelijke vrijwilligers heeft Donatus verzekeringen op maat. Bijvoorbeeld:

- † aansprakelijkheid en rechtsbijstand
- † auto/verkeersschade
- † CAR-verzekering
- † inboedel/inventaris
- † kerkgebouwen, pastorieën en woonhuizen
- † kostbaarheden
- † milieuschade
- † monumenten
- † ongevallen vrijwilligers
- † orgels
- † verenigingsgebouwen
- † ziekengeld
(loondoorbetaling bij ziekte)
- † ziektekosten/zorgverzekering

Graag informeren wij u nader. Bel ons gerust voor een informatiefolder of een afspraak. Ook kunt u via onze website vrijblijvend een offerte aanvragen.

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

Zittingstermijnen

Tekst Jos Aarnoudse

Alleen de term al: 'zittingstermijnen'. Zou je er geen kromme tenen van krijgen? Vergaderen heeft geen al te beste naam. Toch kun je in een organisatie niet zonder samenspraak. Het kan wel, maar dat noemen we meestal 'dictatuur'. Dan is er één die alles bepaalt. Maar zelfs dan moet er samen gekomen worden. Want er is geen leider (m/v) die alles zelf kan uitvoeren. En bij maar een beetje continuïteit in een organisatie vraagt dat om een wat langere betrokkenheid. Je kunt niet alles in kleine projectjes opknippen. Kortom: wie neemt er zitting in het overleg? Wie neemt er zitting in een bestuur? Wie neemt er zitting in de kerkenraad, het college van kerkrentmeesters, het college van diakenen?

Nu kun je zeggen: in de kerk bepaal je dat niet zelf. Daar word je geroepen. En gelovig doorgedacht kun je (of moet je misschien wel) zeggen: ten laatste word je daartoe geroepen door de Heer. En als de Heer roept, wie kan er dan 'nee' zeggen? Toch zeggen steeds meer mensen 'nee' tegen een langdurigere verbintenis die wordt gezien als vrijwilligerswerk, ook in de kerk. Die term is in zwang gekomen, omdat we in de maatschappij er zo over praten. Betaalde arbeid is de norm, en alles wat je zonder geldelijke vergoeding doet, maar waarvoor anderen betaald krijgen, noemen we inmiddels 'vrijwilligerswerk'. En als we willen laten zien hoe belangrijk dat 'vrijwilligerswerk' is, gaan we het vermenigvuldigen met een fictief uurtarief, omdat we het dan kunnen uitdrukken in een economische waarde. Maar het blijft 'vrijtijdsbesteding'. Ook zo'n concept dat pas ontstond, toen de betaalde arbeid de norm werd. Maar de suggestie gaat er wel van uit: het is niet verplichtend. Je kunt zelf – per maand of week –

bepalen waaraan je je 'vrije tijd' besteedt. En zo lijkt het actief zijn in of voor de kerk een vorm van 'vrijtijdsbesteding'. Het is een particuliere hobby, waar je al of niet een randvoorwaardelijke bijdrage aan levert. Ondertussen is er geen school, zorginstelling of sportvereniging meer die zonder de inzet 'vrijwilligers' goed kan draaien, en krijg je de paradoxale toestand, dat je 'verplicht vrijwilligerswerk' moet doen.

Hoe ligt dat in de kerk? Is het wel zo vrijwillig? In sommige gemeenten zijn de ambtsdragers of commissie- en collegeleden niet weg te krijgen. In onze kerk is er niet voor niets een maximale zittingstermijn van 12 jaar ingesteld voor ambtsdragers. Dat is om 'foute' machtsophoping te voorkomen. Maar in andere gemeenten wordt het steeds moeilijker om ambtsdragers of commissie- en collegeleden bereid te vinden zitting te nemen. Zeker als dat tenminste moet voor vier jaar.

Wat vindt u? Gaat het in de kerk om vrijwilligerswerk? Of gaat het om je verantwoordelijkheid te nemen in het 'ambt van alle gelovigen'? Als je gevraagd wordt, ga je gewoon vier jaar meedoen, als kerkrentmeester bijvoorbeeld! Of moet de kerk zich aanpassen en ook kortere perioden aanbieden, zodat je bijvoorbeeld ook één of twee jaar kerkrentmeester kunt zijn? Om het daarna eventueel steeds met een jaar te kunnen verlengen?

Stelling van de maand

Heeft u een mening, wilt u erop reageren? Laat het ons weten via: info@kerkrentmeester.nl.

In het volgende nummer van Kerkbeheer schrijven we nog weer iets over dit onderwerp naar aanleiding van de reacties en poneren we een nieuwe vraagstelling van de maand.

De stelling:

De kerk moet ook kortere zittingstermijnen dan vier jaar mogelijk maken voor ambtsdragers, en dus ook voor kerkrentmeesters..

Pachtsystemen

Een interview met senior rentmeester, Luuk ten Hoven

Tekst Bert van Rijssen **Beeld** Luuk ten Hoven

Kort CV

Luuk ten Hoven (45 jaar) volgde een opleiding tot rentmeester aan de Internationale Agrarische Hogeschool Larenstein, destijds het enige instituut waar je die opleiding kon volgen. In 1996 trad hij in dienst van het Kantoor der Kerkelijke Goederen (KKG), aanvankelijk als assistent rentmeester, na twee jaar als volwaardig rentmeester en momenteel als senior rentmeester. Er zijn naast hem nog vier andere rentmeesters bij het KKG, die ieder een regio bedienen. Luuk was eerst werkzaam in de regio Midden/Zuid, nu heeft hij de regio Midden-Oost als werkgebied (Utrecht, Gelderland boven de rivieren en Overijssel zonder de "kop".)

Wat zijn de activiteiten van het KKG?

Het KKG is een stichting zonder winstoogmerk die gelieerd is aan de Maatschappij van Welstand. Hoofdactiviteit is het dagelijks beheer en aan- en verkoop van vastgoed in opdracht van Colleges van Diakenen en Kerkrentmeesters. We onderscheiden daarbij drie deelterreinen: agrarisch vastgoed (opstellen van contracten, innen van pachten, aanspreekpunt op het gebied van vastgoed in de breedste zin van het woord, afsluiten van zakelijke rechten, taxatie, aan- en verkoop, onteigening), gebouwd vastgoed (idem voor woningen, maar ook winkels) en kerkgebouwen (taxatie, aan- en verkoop, procesbegeleiding keuzevraagstukken).

Volumes?

Als je het hebt over agrarisch vastgoed (het onderwerp van dit interview) dan hebben we het over 12.500 hectare landbouwgrond die door het KKG wordt beheerd, bijna

de helft van het totale grondbezit van colleges van diakenen en kerkrentmeesters. Door de overige colleges wordt KKG veelal op incidentele basis ingehuurd. Wat betreft het volume van aan- en verkoop van agrarische gronden: vorig jaar hebben colleges ca. 300 hectare aangekocht via het KKG.

Waarom zouden gemeentes in grond moeten beleggen?

Allereerst vanwege het lage risico (ik kan niets bedenken met een lager risico) en daarnaast vanwege een hoog rendement voor laag-risico-profielen: op dit moment 3%, mét een inflatiecorrectie (de basis daarvoor is de Consumenten Prijsindex CPI). Het enige risico is de fluctuatie van de grondprijs, maar op langere termijn (de afgelopen twintig jaar is de prijs verdubbeld) is er een goede kans op stijging daarvan.

“Allereerst vinden wij dat beleggen een lange-termijn perspectief heeft”

Er zijn verschillende pachtsystemen, welke adviseer je?

Je hebt geliberaliseerde pacht en erfpacht. Geliberaliseerde pacht betekent een maximale pachttermijn van 6 jaar. Als je bijvoorbeeld grond koopt voor € 50.000 per ha kun je dat uitgeven voor € 1.500 per hectare per jaar om aan

het rendement van 3 % te komen. Maar wij adviseren colleges meestal om voor erfpacht te gaan.

Erfpacht houdt in dat je de grond uitgeeft voor een periode van 26 jaar. Er zijn meerdere argumenten die daarvoor pleiten. Allereerst vinden wij dat beleggen een lange-termijn perspectief heeft. Als je kiest voor erfpacht ben je als gemeente verzekerd van een vaste inkomensstroom (zelfs gecorrigeerd voor inflatie) over een lange periode. Het geïnvesteerde vermogen zit ook niet echt vast; als je het tussentijds nodig hebt kun je altijd de grond, met het resterende pachtrecht, doorverkopen. Overigens adviseren wij colleges die het betreffende vermogen binnen afzienbare tijd nodig hebben voor de lopende exploitatie om niet te investeren in agrarisch vastgoed.

Het mes snijdt ook aan twee kanten: ook de pachter weet precies wat zijn kosten over een lange periode zijn; hij heeft perspectief op continuïteit en zal ook beter voor de grond zorgen.

“Wij adviseren niet om grond die te koop staat te kopen, ook niet bij inschrijving”

Er zijn ook financiële argumenten die voor erfpacht pleiten. Bij geliberaliseerde pacht betaal je als grondeigenaar de helft van de waterschapslasten, terwijl bij erfpacht alle kosten voor de erfpachter zijn. Daarnaast is het gebruikelijk dat een erfpachter voor het recht van 26 jaar erfpacht een koopsom (de zgn. insteek) betaalt, gewoonlijk is dat ca. een kwart van de grondprijs. In het voorbeeld van € 50.000 per hectare dus € 12.500. Dat bedrag wordt

bij sluiting van de pachtovereenkomst betaald (pachters krijgen dat bedrag vrijwel altijd gefinancierd bij de bank), zodat je als gemeente voor hetzelfde bedrag ruim een kwart meer grond kunt kopen. Die grond geef je dan uit voor een aanvangscanon van € 1000 per hectare; dat is bijna 2,7 % maar je kunt de koopsom (insteek) als vooruit betaalde pacht beschouwen zodat het totale rendement over 26 jaar zelfs boven de 3 % uitkomt.

Hoe komt een gemeente aan grond?

Wij adviseren niet om grond die te koop staat te kopen, ook niet bij inschrijving. Je hebt dan nog geen erfpachter en de 3 % rendement is dan niet gegarandeerd. Wij zoeken naar situaties waarin al een erfpachter beschikbaar is, bijvoorbeeld een boer die grond wil verkopen en terug pachten in erfpacht. Een denkbare constructie is dan dat, als de grond € 50.000 per ha waard is, deze te kopen tegen € 37.500 en uit te geven tegen een canon van € 1.000, dat dan hetzelfde rendement geeft als in het rekenvoorbeeld hierboven.

Of een boer die een nieuwe stal bouwt, grond van de buurman komt te koop en de bank wil niet meer financieren. In dat geval wordt gekocht voor € 50.000,-/ha. waarbij de erfpachter een koopsom dient te betalen van € 12.500,- ha./jr. Ook hier bedraagt de aanvangscanon € 1.000,-/ha./jr.

Overigens is een andere verdeling tussen koopsom en aanvangscanon uiteraard mogelijk. Wel is van belang om de aanvangscanon niet te hoog te stellen om te voorkomen dat er zogenaamde wurgcontracten ontstaan

Wat gebeurt er na 26 jaar?

Dan valt de grond vrij en kun je weer opnieuw beginnen; de erfpachters staan in de rij als de huidige erfpachter niet wil verlengen. Sommige boeren die grond verkopen wil-

Je merkt het meestal als hij stopt met betalen, maar vaak is er al een faillissement voordat je kunt handelen.

len na 26 jaar een terugkooprecht (er is een formule voor de prijs die je dan kunt bepalen) maar wij doen daar niet aan mee; meestal is het interessant de grond ook na 26 jaar aan te houden.

Grond kopen dichtbij of juist op afstand?

Er zijn twee verschillende visies: sommige gemeenten hechten uit historische overwegingen aan grond in de directe omgeving van het dorp andere gemeente geven de voorkeur aan grond op afstand omdat men dan wat eenvoudiger kan kiezen voor een meer zakelijk benadering.

Bij kleinere blokken (<5 hectare) adviseren wij om aan te laten sluiten bij bestaand grondbezit, grotere blokken kunnen verder weg worden aangekocht. Uiteraard blijft het een en ander maatwerk.

Is er een bepaalde voorkeur voor bestemming?

Wij adviseren vooral aankopen met een puur agrarische bestemming, soms mag een speculatieve overweging meespelen ("over dertig jaar gaan ze daar bouwen"). Wij hebben geen specifieke voorkeur voor de bestemming veeteelt of akkerbouw, we hebben ook geen goed beeld of de prijsontwikkeling over de afgelopen jaren daarin verschillend is geweest. Wel lijkt tot nu toe de melkveehouderij wat minder conjunctuurgevoelig dan de andere sectoren. Wij zoeken altijd kwalitatief goede percelen. Het enige wat we niet doen is glastuinbouw, dat is een hele andere business.

Wat als de boer failliet gaat?

Je merkt het meestal als hij stopt met betalen, maar vaak is er al een faillissement voordat je kunt handelen. De bank/curator kan het recht van erfpacht verkopen, je hebt dan het risico dat een nieuwe pachter bijvoorbeeld niets met de kerk heeft. Anderzijds heeft de bank wel belang bij het inlossen van eventuele achterstallige canonbetalingen, want als dat niet gebeurt kun je het erfpachtrecht ontbinden.

Als een gemeente via jullie grond aankoopt, met welke kosten moeten ze rekening houden?

Je betaalt bemiddelingskosten aan het KKG. Daarnaast zijn er notariskosten, de aankoopakte is voor rekening van het college, de uitgifte-akte voor de pachter). Er zijn verder (bepaalde) kosten voor het kadastraal recht. Voor overdrachtskosten geldt de landbouwvrijstelling in geval van minimaal 10 jaar agrarisch gebruik (de verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de pachter, dat wordt in het uitgiftecontract afgedekt). En ook de WOZ is niet van toepassing vanwege agrarisch gebruik.

**VELLEMA. PASSIE
VOOR MENS EN
TECHNIEK.**

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

Lid van
UNETO-VNI

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

Help mensen bij de bestemming van hun gift

Tekst en beeld Alisa Post

Als kerkrentmeester bent u binnen uw kerkelijke gemeente bezig met zowel de werving als met het beheer van de gelden. Dit artikel helpt u bij de werving van geld. Daarbij deelt strategisch marketingcommunicatieadviseur Alisa Post (oprichter/eigenaar Buro Dirigo) relevante inzichten vanuit de fondsenwerving en communicatie. Buro Dirigo is betrokken bij de landelijke campagne Kerkbalans in 2018.

Laten we beginnen bij de cijfers: begin dit jaar verscheen het onderzoek 'Geven in Nederland 2017' over het geefgedrag van Nederlanders. Dit levert interessante inzichten op:

- Nederlanders geven het meest aan kerk en levensbeschouwing (20 procent van de giften gaat hier naartoe).
- In 2015 werd in totaal ruim 5,7 miljard euro gegeven aan goede doelen.
- Huishoudens geven het vaakst geld aan gezondheid (66 procent), op afstand gevolgd door internationale hulp (41 procent) en maatschappelijke en sociale doelen (32 procent).
- Christenen zijn de gulste gevers én ze zijn de afgelopen 20 jaar behoorlijk meer gaan geven. In 1995 gaven mensen die wekelijks naar de kerk gaan gemiddeld 400 euro per jaar. In 2015 is deze groep mensen (die wel kleiner is geworden) veel meer gaan geven: 1.100 euro per jaar. Dat is bijna 10x zoveel als mensen die zelden of nooit een kerk van binnen zien.
- Protestantengaven meer (gem. 675 euro per jaar) dan Rooms-Katholieken (gem. 210 euro per jaar). Rooms-Katholieken geven meer dan niet-kerkgangers.

Conclusie: u als kerkrentmeester behoort tot de gelukkigste onder de 'goede doelen'. Uw gemeenteleden zijn de gulste gevers en de kerk is een hoog-scorend bestedingsdoel.

“De hoogste giften in Nederland zijn afkomstig van een groep die steeds kleiner wordt”

Toch hebben weinig kerkrentmeesters het gevoel dat ze op hun lauweren kunnen rusten. De 'levende gelden' oftewel dat wat jaarlijks door gemeenteleden wordt opgebracht, nemen af. En ondanks dat veel gemeenten beschikken over goede reserves of kunnen teren op inkomsten uit vermogen of ontroerend goed is deze dalende trend reden om in ieder geval te onderzoeken of de geldwerving eventueel anders moet of kan. Oftewel: wat een professionele aanpak kan doen.

Het automatisme voorbij

Professionele inzet van fondsenwerving en communicatie begint

met de erkenning dat geven aan de kerk steeds minder een vanzelfsprekendheid is. Waar het er vroeger gewoon bij hoorde en de linkerhand niet wist hoeveel de rechterhand gaf, maken mensen vandaag hun keuzes op andere manieren. Natuurlijk verschilt dit door de generaties heen en is er nog een grote groep die netjes een percentage van hun inkomsten aan de kerkelijke gemeente afstaat. Maar dat dit onder de gezinnen en jongeren geen automatisme meer is, zult u herkennen. Dat betekent overigens niet dat er onder deze groep geen geefbereidheid is. Alleen worden ze liever anders aangesproken of geven ze op andere manieren. De volgende tien tips helpen u deze groep te bereiken.

Tien tips voor meer inkomsten:

1. Formuleer een concreet doel

Juist vanuit de situatie dat mensen vanzelfsprekend gaven, zien we in veel gemeenten dat de jaarlijkse Kerkbalans-brief om een bijdrage 'voor de begroting' vraagt. Op de begroting staan vervolgens weinig tot de verbeelding sprekende posten als rente en aflossing, gas-water-licht en personeelskosten. Vrij essentieel natuurlijk en voor u als financieel onderlegd persoon misschien gesne-

Deelnemers workshop Kerkbalans

den koek. Maar voor Karel van 35 die de kerk maar af en toe bezoekt en niet zo hecht aan de vaste predikant is het weinig appellerend. Waarom zou hij uw begrotingstekort dichten in plaats van gehoor te geven aan die dringende brief van KWF, waarin staat dat ze met zijn gift de ziekte waaraan zijn vader is bezweken de wereld uit kunnen bannen?

Voelt u het? Hoe belangrijk het is om heel duidelijk te communiceren over het bestedingsdoel? Als u hiermee aan de slag gaat, let er dan op dat het doel aan de volgende criteria voldoet:

- concreet: mensen moeten er gemakkelijk een plaatje bij kunnen zien.
- relevant/urgent: mensen moeten graag willen dat dit doel gerealiseerd wordt. Of andersom geredeneerd: als mensen het jammer vinden als het niet kan doorgaan – zit je ook goed
- emotionele betrokkenheid: in het voorbeeld waarin Karel zijn geld maar één keer kan uitgeven is hij via het overlijden van zijn vader emotioneel betrokken bij KWF. Vanuit zo'n binding zijn mensen eerder geneigd te geven. Ga daarom op zoek bestedingsdoelen waarbij mensen zich betrokken voelen.

Ziet u het verschil tussen: 'geef voor het jeugdwerk' of 'geef voor de zondagschool voor uw (klein) kinderen'? 'op naar een duurzame kerk' versus 'samen sparen voor zonnepalen op ons dak'

2. Vorm een team

Dat geldwerving onder uw verantwoordelijkheid als kerkrentmeester valt, hoeft niet te betekenen dat u binnen de gemeente ook de best toegeruste persoon bent voor deze taak. Vaak zijn kerkrentmeesters de wat meer 'blauwere'¹ types: stabiel, gedetailleerd, gericht op continuïteit. En misschien bent u wel blij dat die onstuimige 'gele'¹ personen uit uw gemeente zich niet teveel met de geldzaken bemoeien. Wat zou het dan een rommeltje worden. Toch blijkt dat als verschillende persoonlijkheden samenwerken, de campagne Kerkbalans meer oplevert. Als de taken goed verdeeld worden en ieder doet waar hij/zij goed in is, kunt u veel voordeel doen met de creativiteit van andere gemeenteleden. Daarom is het tweede devies om een team te vormen. Geldwerving vraagt om verkoopvaardigheid. Vaak zijn commerciële mensen inspirators of beslissers. Kijk eens om u heen in de gemeente naar mensen die anders zijn dan de huidige betrokkenen bij Kerkbalans en die een aanvulling kunnen vormen. Als zij willen

meewerken, kan dat in een tijdelijk projectteam. Mensen willen zich liever niet voor langere tijd binden, dan helpt het als het om een project gaat. Een bijkomend voordeel van werken in een team is dat de actie Kerkbalans zo breder gedragen wordt in de gemeente.

3. Durf te vragen

Het lijkt misschien een open deur en toch gaat het op dit punt vaak mis: het Kerkbalans-team gaat aan de slag met heldere bestedingsdoelen, er worden acties bedacht en brieven opgesteld. Maar de hamvraag ontbreekt: wilt u geld geven? Terwijl er pas activatie plaatsvindt als de vraag daadwerkelijk gesteld wordt. Ga maar bij uzelf na: als een goed doel u niet letterlijk om een bijdrage vraagt, gaat u dan vanuit uzelf geven? Je gaat daar pas over nadenken als het je letterlijk wordt gevraagd. Daarom is het landelijk thema dit jaar ook 'Geef voor je kerk'. Heel concreet, misschien een beetje plat, maar wel waar het uiteindelijk op neerkomt.

Denk ook goed na over wat u de mensen wilt vragen: is er meer nodig dan vorig jaar? Kunt u dat motiveren, vraag dan ook om meer. Ook kan het helpen om mensen een concreet bedrag te vragen. Dat helpt hen bij hun afweging. Zorg altijd wel dat mensen ervaren dat ieder bedrag goed is.

¹ Deze typering komt van het DISC model. Het DISC model is een veelgebruikt model in de verkoopwereld dat klanten in 4 types of kleuren onderverdeelt. De types zijn: het rode of dominante type, het blauwe of compliant type, het gele of invloed type en het groene of stabiliteit type.

Overweeg ook om iets anders te vragen dan geld. Misschien heeft iemand weinig financiële middelen, maar wil hij/zij wel een filmavond of boekenmarkt organiseren die geld voor de kerk oplevert!

4. *Betrek de jeugd*

Geld weggeven aan mensen die het minder goed hebben dan jijzelf, je verantwoordelijkheid nemen voor de groep mensen bij wie je hoort, samen met anderen ergens voor gaan - waarden die je al in jeugd kunt meekrijgen. Betrek daarom kinderen en jongeren ook bij Kerkbalans. Voor de kinderen is er een spaarpotje gemaakt. Daar kunnen ze zelf hun wensen voor de kerk opschrijven. Om er vervolgens voor te gaan sparen, bijvoorbeeld door acties als 'auto's wassen' of 'oud-papier inzamelen'.

5. *Kijk wat de cijfers zeggen*

Het analyseren van het geefgedrag in uw gemeente kan interessante inzichten opleveren. Weet u hoe het zit? Komt het meeste geld bij een kleine groep mensen vandaan? Of is het gemiddeld genomen aardig verdeeld? Ga hier met elkaar eens een avond voor zitten en bespreek de uitkomsten, plus wat jullie hiermee willen. Aan mensen die minder geven dan gemiddeld, kan het gerechtvaardigd zijn om te vragen of ze hun bijdrage willen verhogen naar het gemiddelde bedrag. Vraag nooit minder dan mensen al gaven.

Het analyseren van je bestand en het onderverdelen van mensen in verschillende categorieën gevers, heet segmentatie. Vanuit het landelijk campagne team zijn voorbeeldbrieven opgesteld voor verschillende groepen gevers binnen de gemeente. Er zijn vier brieven: voor 'grote gevers', 'gemiddelde gevers', 'niet gevers' en jongeren. De brieven staan op kerkbalans.nl, hier kunt u ze gemakkelijk downloaden en bewerken.

6. *Personaliseer je mailing*

'Geachte heer/mevrouw' klinkt een stuk afstandelijker dan 'Beste Marja'. Als je mensen echt wilt bereiken spreek je ze dus het liefst persoonlijk aan. Onderzoek toont aan dat mensen zich in hun gedrag laten beïnvloeden door anderen. En dat deze invloed toeneemt naarmate

de gelijkenis groter is of de band hechter. Laat in de mailing daarom de gemeenschappelijkheid doorklinken.

Jullie delen het lidmaatschap van dezelfde kerkelijke gemeente. Zijn onderling verbonden. Als die band doorklinkt, komt de vraag om bij te dragen ook veel beter over.

“Waarom zou iemand aan Kerkbalans geven? Als u hierop het antwoord kunt geven, bent u een heel eind in de goede richting.”

7. *Benut beeld en emotie*

In Kerkbalans staat de brief centraal. In fondswerf-termen 'mailpack' genoemd. Een prima manier om contact te leggen en om geld te vragen. Als dat tenminste op een aansprekende manier gebeurt. En niet in een brief van drie kantjes vol omslachtig taalgebruik. Zorg voor aansprekende foto's en maak gebruik van de kracht van emotie. Dus beschrijf waarom het geld nodig is en breng dit in beeld.

Dit doe je door 'storytelling' in te zetten. Oftewel: door verhalen te vertellen. Is jullie gemeente aan een nieuw orgel toe? Teken het verhaal van een van jullie organisten op: wat vindt hij zo mooi aan orgel spelen? Wat is zijn droomorgel? Waarom is volgens hem dat nieuwe orgel zo hard nodig?

Of in een ander geval zoek je een bejaarde dame uit de gemeente op

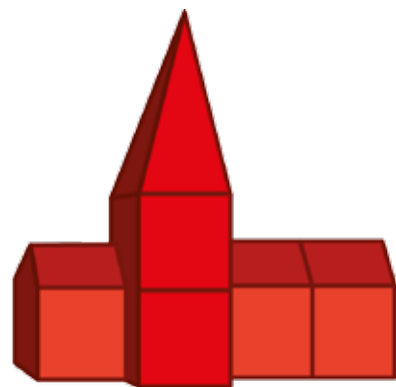
die kan vertellen hoe belangrijk het bezoek van de ouderenpastor voor haar is. Hoe het haar dag breekt en ze een klankbord vindt voor haar levensvragen. Aan deze verhalen verbind je vervolgens de concrete geef-vraag. Dit jaar wordt er vanuit Kerkbalans een fotowedstrijd georganiseerd.

Als jullie gemeente hieraan meedoet, verzamelen jullie waardevol fotomateriaal. Doe hier jullie voordeel mee. Bijvoorbeeld door de winnende foto volgend jaar te gebruiken in de opmaak van de brief.

8. *Bedank!*

Misschien wel het allerbelangrijkst: bedank de gevers en vrijwilligers voor hun gift en bijdrage. En laat ook zien waar het toe geleid heeft. Hoe meer gemeenteleden vooraf betrokken zijn bij het kiezen van het bestedingsdoel voor Kerkbalans, hoe gemakkelijker het ook is om verderop in het jaar het resultaat terug te koppelen. Als bijvoorbeeld in de aanloop naar Kerkbalans in samenspraak met de gemeente besloten is om 10% extra binnen te halen en dit extra bedrag te bestemmen voor de aanschaf van een elektrische gitaar voor de gemeenteband, maak je de cirkel eenvoudig rond door in een

Actie

Kerkbalans

Plan je actie!

In 10 stappen naar Actie Kerkbalans 2018

Samen actief voor de kerk

1. Formuleer een concreet doel

Mensen geven meer als ze weten waarvoor en als ze dit belangrijk vinden. Ga met een groepje bij elkaar zitten en bedenk waarom jullie geld nodig hebben. **Vat samen in een concreet & urgent doel.**

Tip: van bijdragen aan rente & aflossing worden weinig mensen warm. Een extra ouderenvastor of zonnepanelen zijn concretere doelen.

---

2. Vorm een team

Je hebt doeners, denkers, beslissers en dromers. Hoe meer kwaliteiten je aan boord van je Kerkbalans-team hebt, hoe verder je komt. Kijk eens rond en bedenk wie jullie nog missen. Een inspirator met wilde ideeën misschien?

In ieder geval mensen die qua type en kwaliteiten aanvullend zijn!

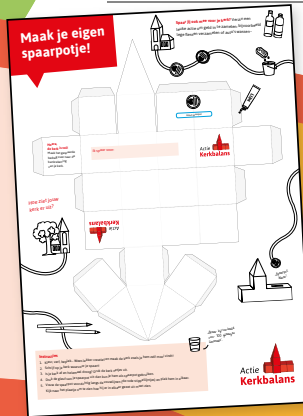
---

4. Betrek de jeugd

Vraag de leiding van de kinderveerdienst of de jongerengroep om ook mee te doen. Ze kunnen vaak goed buiten kaders denken en komen met creatieve ideeën.

Tip: gebruik het spaarpotje om kinderen zelf mooie acties te laten uitvoeren. Of laat kinderen tekeningen maken over de kerk en gebruik die als voorkant van de enveloppen.

Tip: noteer hier mensen die je direct te binnen schieten.

3. Durf te vragen

Als je mensen om een concreet bedrag vraagt, kan je ze daarmee helpen om hun gift te bepalen. Haak aan bij het huidige geefgedrag en probeer dat te verhogen. Vraag nooit minder dan mensen al gaven.

---

5. Kijk wat de cijfers zeggen

Segmentatie is een duur woord voor gemeenteleden opdelen in categorieën. Als je hiermee aan de slag gaat, kun je interessante patronen ontdekken. Is er een kleine groep die het meeste bijdraagt? Of dragen alle gemeenteleden evenredig bij? Het analyseren van geefgedrag van vorige jaren, helpt bij het formuleren van concrete geefvragen.

Tip: gebruik de voorbeeldsegmentatiebrieven die we voor jullie hebben opgesteld. Je vindt ze op kerkbalans.nl.

6. Personaliseer je mailing

Richt de brief aan mensen persoonlijk. Dat is meer werk, maar maakt het appél wel sterker. Helemaal mooi is het als je in de brief ook kunt noemen hoe hoog de gift van vorig jaar was.

Tip: hebben jullie ambities in de gemeente? Vraag dan om iets meer dan vorig jaar en leg uit wat jullie met dit geld kunnen doen.

7. Benut beeld en emotie

Beeld zegt vaak veel meer dan woorden. Moedig je medekerkgangers aan mee te doen aan de Kerkbalans fotowedstrijd. Zo verzamel je veel mooi beeld rondom het thema kerk. Dit kun je ook voor je eigen materiaal gebruiken.

Tip: exposeer ingezonden foto's van je kerkleden in je kerk. Dit motiveert andere om ook mee te doen.

10. Bedank!

Misschien wel het allerbelangrijkst: bedank de gevers en vrijwilligers voor hun gift en bijdrage. En laat ook zien waar het toe heeft geleid!

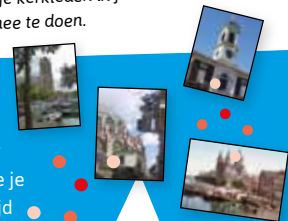

9. Geef aandacht aan vrijwilligers

Zonder vrijwilligers geen Kerkbalans. Waardeer de vrijwilligers voor hun inzet. Dat kan op 1001 manieren, als ze maar ervaren dat ze gezien worden.

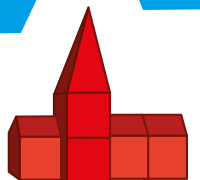
8. Maak er een feestje van

Zorg voor een feestelijke samenkomst. Organiseer bijvoorbeeld een foto expositie van de beelden die je medekerkgangers voor de Kerkbalans fotowedstrijd namen. Of organiseer een inluidmoment. Een feestelijke aftrap van de campagne zorgt voor samenbinding.

Jaarlijks halen 40.000 vrijwilligers in 2000 kerken in Nederland geld op voor hun plaatselijke kerk. Om kerken actief te laten zijn. Waar iedereen altijd terecht kan. Geef voor je kerk. Zodat jouw kerk kan geven aan anderen.

Actie
Kerkbalans
2018

kerkdienst of via een e-mailnieuwsbrief of de facebook-pagina van de kerk de nieuwe gitaar te tonen en mensen te bedanken.

Als actie Kerkbalans is afgesloten en de balans is opgemaakt, kan dit zelfs reden zijn voor een 'bedank-dienst': een kerkdienst in het teken van dankbaarheid. Andere manieren:

- Bedank-posters ophangen in de hal van de kerk met hierop het opgehaalde bedrag.
- Van de winnende foto een kaart maken en deze opsturen aan de gemeenteleden.
- Met de kinderen van de zondagsschool/kindernevendienst een bedank-hoek inrichten in de kerkzaal.

9. Geef aandacht aan de vrijwilligers

Zonder vrijwilligers geen Kerkbalans. Zij zijn ontzettend waardevol. Goed met vrijwilligers omgaan begint ermee dat mensen werk uitvoeren dat bij hen past. Als je een visionair alleen maar vraagt om brieven langs de deuren te brengen, kun je hem hier vervolgens nog zo om prijzen - hij zal er niet blijer van worden. Doe daarom eens een stap terug en bespreek ook met de vrijwilligers of ze blij zijn met hun taak of liever iets anders zouden willen doen. Dit lijkt misschien omslachtig extra gedoe, maar bedenk hoeveel energie er gaat zitten in het werven van nieuwe vrijwilligers nadat er iemand is afgehaakt. Door te investeren in vrijwilligers die werk doen dat bij ze past en waar ze goed in zijn, creëer je een stevige basis voor de uitvoering van de actie. Werk waar niemand zin in heeft maar dat toch gewoon gedaan moet worden, verdeel je over zoveel mogelijk schouders.

Uiteraard hoort onder deze noemer ook het uitspreken van waardering voor vrijwilligers. Doe dat zo concreet en persoonlijk mogelijk. Benoem per persoon wat hij/zij doet, de manier waarop en hoe waardevol dit voor de gemeente is. Laat vrijwilligers ervaren dat ze gezien worden.

10. Maak er een feestje van

Aan welke taak je ook werkt, het gaat soepeler als je er plezier in hebt. En hoewel het voorbereiden, organiseren en uitvoeren van de actie Kerk-

balans best een serieuze aangelegenheid is, werkt het een stuk prettiger als je lol hebt met elkaar. Daarom het devies 'maak er een feestje van'. Dat kan met concrete feestelijke momenten, zoals een krachtig startmoment of een stijlvolle afsluitende foto-expositie. Maar misschien zit het op dit punt meer in de kleine dingen: met het Kerkbalans-team ook eens een gezellige avond doorbrengen. Iets lekkers meenemen naar een vergadering. Waardering voor elkaar uitspreken. Vanuit het landelijk campagne team ligt er een draaiboek klaar voor het organiseren van een inluid-moment. Zo'n feestelijke aftrap van de campagne zorgt voor samenbinding.

Wat doen we met social media en internet?

Over deze tien tips ontvangt u de komende maanden meer inspiratie en informatie. Wilt u meer informatie of innovatieve toepassingen? Lees dan nog even door. Want er is inderdaad meer mogelijk. De tien tips hierboven zijn in de campagne gekozen als meest passend bij de kerkelijke context. Uiteraard kan het ook anders: vernieuwender, innovatiever. Hoewel uit het eerder genoemde onderzoek 'Geven in Nederland' blijkt dat nieuwe vormen van geven, zoals per sms en via internet, nauwelijks populairder zijn geworden in de afgelopen jaren. Toch blijft het de verwachting dat het steeds gebruikelijker zal worden om met je mobiel te betalen. Als dit doorzet, zal er minder contant geld in omloop zijn, wat in ieder geval voor de kerkcollecte gevolgen heeft.

Ook belangrijk om te beseffen dat er nieuwe transactiemethoden aankomen. Met de komst van PSD2 (Payment Services Directive 2) in de EU, de opvolger van PSD1 (bij ons vooral bekend als SEPA), komt er de komende tijd ruimte op de markt voor nieuwe aanbieders. Dan zijn traditionele banken niet langer de enige 'eigenaar' van betalingsverkeer. Voor dit moment is dat nog teveel toekomstmuziek om er echt concreet iets mee te doen. Wel is het een onderstreping van het belang van internet en social media.

In de Kerkbalans-campagne blijft de brief centraal staan. Dat neemt niet weg dat social media hun plek in de middenmatrix blijvend hebben oververd. Als jullie in de gemeente een e-mailnieuwsbrief gebruiken en een Facebook-pagina onderhouden is het zeker aan te bevelen deze vanuit Kerkbalans in te zetten. Deel hier de nieuwtjes, maar ook de verhalen van de gemeenteleden ter ondersteuning van de geef-vraag. We zien steeds meer video's en livestreams op Facebook verschijnen. Voor ouderen soms wat onwennig, voor jongeren gesneden koek.

Concluderend komen alle tips en ideeën in dit artikel neer op één ding: kerkleden helpen kiezen. Er wordt van meerdere kanten aan hun portemonnee getrokken. Waarom zouden ze aan Kerkbalans geven? Als u het antwoord op die vraag kunt geven, bent u een heel eind in de goede richting. Succes, wijsheid en plezier gewenst bij de opzet en uitvoering van Kerkbalans aankomend seizoen!

Meer weten of lezen?

Geven in Nederland - Het in dit artikel meermaals genoemde onderzoek 'Geven in Nederland' is in boekvorm te bestellen via geveninnederland.nl

Praktische workshop voor meer resultaat

Van andere gemeenten horen hoe zij afgelopen jaar hun Kerkbalans opbrengsten verhoogden?

Meld u aan voor een van de workshops! In een avond leert u hoe u uw campagne verbetert.

Kijk hier voor meer informatie: kerkbalans.nl/workshops

Geef voor je kerk

Jaarlijks halen **40.000 vrijwilligers** in **2000 kerken in Nederland** geld op voor hun plaatselijke kerk. Om kerken actief te laten zijn. Waar iedereen altijd terecht kan. **Geef voor je kerk**. Zodat jouw kerk kan geven aan anderen.

Actie
Kerkbalans
2018

Predikantstraktemeten 2018

Tekst Jos Aarnoudse **Beeld** Protestantse Kerk in Nederland

Meteen na de zomervakanties zijn er al weer rappe penningmeesters of colleges van kerkrentmeesters die de begroting gaan voorbereiden. In september komt dan nogal eens de vraag op ons bureau binnen: weten jullie al hoe het met de predikantsstraktemeten zit voor volgend jaar? Krijgen de dominees meer? En hoeveel wordt dat dan? Want dan kan ik het vast in de begroting verwerken.

Elke keer blijkt ook wel bij die vraag dat de manier waarop het in onze kerk geregeld is, niet altijd bij iedereen even helder voor de geest staat. Vaak moeten we uitleggen, dat het percentage dat de predikanten er eventueel verkrijgen nog lang niet

jaar in september een voorstel doet, en de Kleine Synode die daar dan over beslist. Eind september gaat er dan een circulaire het land door, waarin de bezettingsbijdrage waar rekening mee moet worden gehouden, wordt bericht. In het oktobernummer van Kerkbeheer wordt dat altijd ook weergegeven. Eerder is het gewoon nog niet bekend.

De gedachte achter deze hele opzet was en is verevening van predikantslasten. Door de omslagregeling worden de kosten van de predikantstraktemeten etc. zo over de gemeenten verdeeld, dat elke predikant voor elke gemeente altijd even duur is. Afwegingen als "we moeten een

jaar al de vinger bij gelegd. Doordat de Centrale Kas een behoorlijk overschot had, is de bezettingsbijdrage de laatste jaren feitelijk kunstmatig lager geweest dan gezien de daadwerkelijke kosten nodig zou zijn geweest. Het komt er op neer, dat er dus een deel van de reserves door het berekenen van een lagere bezettingsbijdrage aan de plaatselijke gemeenten is gerestitueerd. Maar dat houdt dit jaar op. Dus er moet rekening gehouden worden met een forsere verhoging dan alleen op grond van loonontwikkeling zou worden verwacht. Hoe veel forsere, kunnen wij niet zeggen. Dat wordt in september pas vastgesteld. Het klaar maken van dit artikel vindt echter plaats eind augustus.

(Zie ook op de pagina: www.kerkrentmeester.nl/kennisbank/begroting-jaarrekening het item 'bezettingsbijdrage')

Dus er moet rekening gehouden worden met een forsere verhoging dan alleen op grond van loonontwikkeling zou worden verwacht.

alles zegt voor de begroting. Want als plaatselijke gemeente betaal je wel de lokale vergoedingen, maar niet het traktement aan de dominee. Dat wordt in onze kerk centraal gedaan. Je betaalt daarvoor echter wel een zogeheten bezettingsbijdrage. Dat wil zeggen: als er een dominee aan je gemeente verbonden is, betaal je een evenredig deel mee aan de kosten die met zo'n predikantsplaats zijn gemoeid. Uit die Centrale Kas Predikantstraktemeten worden dan de traktemeten betaald, maar ook bijvoorbeeld kosten die zijn gemoeid met wachtgeld en pensioenpremie.

Het is de Beheerscommissie Centrale Kas Predikantstraktemeten die elk

goedkope predikant zien te beroepen" zijn niet meer aan de orde. Ook incidentele traktemetenlasten worden zo verdeeld. In principe volgen de traktemeten de gemiddelde 'loonontwikkeling' in het land, en die komt nagenoeg overeen met de loonontwikkeling van rijksambtenaren. Het is nog niet bekend wat die gaat doen. Dat heeft ook alles te maken met de formatie van een nieuw kabinet. Maar – zoals gezegd – is de 'loonontwikkeling' niet het enige wat van belang is. De omslag wordt ook uitgemaakt door andere elementen.

Eén element van de afgelopen jaren wil ik er dit jaar even speciaal uit halen. Vorig jaar hebben wij in het oktobernummer van Kerkbeheer

Lakerveld
ingenieurs- & architectuurbureau

► Samen van plan tot uitvoering

Tekst en beeld Lakerveld

Aan de bouw of verbouw van een kerk gaan tal van keuzes en beslissingen vooraf. In het hele traject kan Lakerveld Ingenieurs- & Architectuurbureau BV een grote adviserende rol spelen door jarenlange ervaring met herinrichting, restauratie, renovatie of uitbreiding van kerken. Dat geldt niet enkel voor grootschalige projecten, maar bijvoorbeeld ook als een deel van de afwerking van een interieur aangepast moet worden. Lakerveld Ingenieurs- & Architectuurbureau BV helpt alle potenties die een kerkgebouw heeft volledig te benutten, waardoor een gezonde exploitatie van het kerkgebouw mogelijk is. Daarbij staat de balans tussen functionaliteit en esthetiek centraal. Lakerveld ingenieurs- en architectuurbureau BV is sinds 2011 EMA gecertificeerd. EMA staat voor Erkenningregeling Monumenten Adviesbureau. Deze erkenning vormt een waarborg voor de te leveren kwaliteit in de monumenteninstandhouding.

Eén bureau, vier disciplines

Lakerveld ingenieurs- & architectuurbureau BV heeft zich in 30 jaar ontwikkeld van een restauratiebureau, dat zich bezig hield met het restaureren van monumentale gebouwen tot een bureau dat, met 14 medewerkers, over de hele breedte van de bouwpraktijk opereert. De bureaudiensten zijn onder te verdelen in vier groepen: restauratie, architectuur, onderhoud en bouwhistorie.

Restauratie

De groep restauratie houdt zich bezig met het opstellen van restauratieplannen, plankostenregelingen, haalbaarheidsstudies en projectcoördinatie. Haalbaarheidsstudies komen vaak samen met de groep architectuur tot stand. De tijd waarin we leven wordt gekenmerkt door kerkgebouwen hun oorspronkelijke functie geheel of gedeeltelijk gaan verliezen. Een trend die zich naar verwachting door zal zetten. Lakerveld ingenieurs- & architectenbureau BV is gespecialiseerd in het vinden van passende oplossingen voor iedere situatie.

Het voortraject van een restauratie, renovatie of herinrichting is zeer bepalend, omdat in deze fase richtingen worden vastgelegd. Hierin wordt het programma van eisen in nauw overleg met het kerkbestuur door Bureau Lakerveld opgesteld, waarin de probleemstelling en het doel zijn verwerkt. Omdat iedere gemeente uniek is, wordt als uitgangspunt gesteld dat hun identiteit als een

rode draad door het plan van aanpak loopt, waarmee het kerkgebouw de uitstraling krijgt die bij de gemeente past.

Architectuur

Het ontwerpen, zowel nieuw- als verbouw, voor utiliteitsdoeleinden als ook de woonsector zijn de activiteiten van de groep architectuur. Hierbij zijn ook herbesteding, uitbreiding en herinrichting van monumentale gebouwen inbegrepen.

Een bestaand gebouw is niet altijd geschikt voor elke willekeurige nieuwe functie. Hoe bepaal je een passende nieuwe invulling? Wat zijn cultuurhistorisch of technisch gezien de te respecteren grenzen van het gebouw? Is een bepaalde functie haalbaar en hoe moet deze functie worden vormgegeven binnen bijvoorbeeld een kerkelijk gebouw?

Lakerveld ingenieurs- & architectenbureau BV heeft ruime ervaring met het herbesteden van bouwwerken waartoe ook kerkelijke gebouwen behoren die (deels) voor andere doeleinden gebruikt gaan worden dan waar ze oorspronkelijk voor zijn opgericht. Lakerveld ingenieurs- & architectenbureau BV kan helpen om op deze vragen een antwoord te vinden met behulp van de transformatiecheck, die met behulp van opgebouwde ervaring en vanuit deskundigheid wordt opgesteld. Het doel van de check is om in kort tijdsbestek grofmazig te kunnen bepalen of

De kerk van de Hervormde Gemeente te Brandwijk met de gerestaureerde toren.

een bestaand gebouw geschikt is voor een reeds bekende of nog te onderzoeken functie.

De ingenieurs en architecten van Bureau Lakerveld vertalen het programma van eisen in oplossingen. Vaak worden hierbij meerdere varianten onderzocht in een zogenaamde haalbaarheidsstudie. Ook belangrijke zaken zoals het bestemmingsplan, de eventuele monumentale status en archiefmateriaal worden hierin meegewogen. Daarnaast wordt uiteraard ook de financiële haalbaarheid in kaart gebracht.

Niet ieder kerkbestuur doorloopt met Bureau Lakerveld het volledige traject. Het komt voor dat een kerkbestuur haar plannen al klaar heeft en enkel verzoekt om een kritische blik van Bureau Lakerveld. Vaak genoeg leidt zo'n objectieve blik tot optimalisatie. Soms worden alleen ideeën aangedragen, waar een kerkbestuur zelf weer mee verder kan. Zo kan een kerk de kosten drukken en toch op een verstandige manier aan de slag gaan.

Onderhoud

De groep onderhoud is actief op het gebied van het inspecteren van gebouwen, het opstellen van meerjarenonderhoudsplannen en de projectcoördinatie tijdens de uitvoering daarvan. Het gaat hier vooral om schoolverenigingen, woningbouwcorporaties, zorginstellingen en monumentale gebouwen, waaronder kerkgebouwen.

Elke organisatie heeft te maken met onderhoud en het reserveren van gelden voor zijn of haar huisvesting. Een gebouw in stand houden vraagt om specialistische kennis en vaardigheden. Het doel is de gebruikswaarde in de toekomst te waarborgen.

Het is bekend dat onderhoud een belangrijk aspect van het beheren is. Ieder gebouw, groot of klein, oud of nieuw, heeft na verloop van tijd onderhoud nodig. Meestal wordt dat onderhoud uitgevoerd als er zichtbaar verval aan de bouwelementen is. De kans op vervolgschade aan de overige gerelateerde elementen is dan echter groot.

Voor het opstellen van een sluitende exploitatie en het borgen van de economische en cultuurhistorische waarde van een gebouw is inzicht in de kosten op korte en lange termijn essentieel. Concrete planning van het onderhoud is onontbeerlijk om de kosten te beheersen en bewuste keuzes te kunnen maken en dus geld te besparen. Dit inzicht verstrekt Lakerveld ingenieurs- & architectenbureau BV in de vorm van een meerjarenonderhoudsplanning (MJOP). Hiermee zijn colleges van kerkrentmeesters niet alleen in staat de kosten te beheersen, maar zelfs te reduceren.

Bouwhistorie

Bouwhistorisch onderzoek is het onderzoek naar de bouwhistorie en gebruiksgeschiedenis van een gebouw. De groep bouwhistorie heeft kennis van de historische ontwikkeling van constructietechniek, bouwstijl en bouwmaterialen. De monumentale waarde van het gebouw wordt vastgesteld en ook welke elementen zo waardevol zijn dat ze behouden moeten worden. Het onderzoek resulteert in een duidelijk en onafhankelijk rapport. Er zijn vier vormen van bouwhistorisch onderzoek, variërend van licht tot ingrijpend: inventarisatie, verkenning, opname en ontleding.

Vier disciplines, één bureau

Met de vier disciplines (restauratie, architectuur, onderhoud en bouwhistorie) onder één dak kan Lakerveld ►

Deel van de gerenoveerde Burgemeester Amersfoordtschool te Badhoevedorp

ingenieurs- & architectenbureau BV aan iedere stap van een planproces invulling geven. Van haalbaarheidsstudie en ontwerp tot en met bouwcoördinatie en uitvoeringsbegeleiding zijn kerkrentmeesters bij Bureau Lakerveld aan het juiste adres. Lakerveld ingenieurs- & architectenbureau BV is lid van de Nederlandse Vereniging voor Doelmatig Onderhoud (NVDO), Koninklijk Instituut van Ingenieurs (KIVI) en is gecertificeerd door Certificering Erkend Monumenten Adviesbureau (EMA) en door Certificering Erkend Leerbedrijf Bouw en Restauratie (FUNDEON).

VKB Partners

Eind 2016 besloot het hoofdbestuur van de VKB om een netwerk te starten waarin deskundige organisaties en personen een belangrijke rol spelen. Steeds vaker doen kerkrentmeesters een beroep op hulp 'van buitenaf'. Niet alleen ingewikkelde materie, maar ook tijdgebrek speelt veel kerkrentmeesters parten. Deskundige organisaties en personen die deel uitmaken van het netwerk zijn vanaf nu te vinden op de site van de VKB.

Partners zijn bedrijven of organisaties die producten en/of diensten aanbieden op het terrein van kerkbeheer. De VKB hoopt met het netwerk van partners en adviseurs kerkrentmeesters effectief te ondersteunen in hun werkzaamheden.

In elk nummer van Kerkbeheer laten wij u kennis maken met een van onze partners. Voor een overzicht van de VKB partners kunt u kijken op: www.kerkrentmeester.nl/partners-en-adviseurs/lijs-partners-en-adviseurs

► www.lakerveld-noordeloos.nl

Kerkrentmeesters in Groningen, Drenthe, Friesland en Noord-Holland

Kent u ons al?
Wie zijn wij?
Wat doen wij?

Neem eens een kijkje op onze website
www.sbkg-noordnederland.nl
of bel ons op nummer 058 - 212 35 92

SBKG
Noord-Nederland

Wij helpen u ontzorgen bij:
■ onderhoud / restauratie / verbouw
■ gebouwenbeheer / groenbeheer
■ subsidie- en fondsaanvragen / financiering

 DEN HOED
aannemers

De ambachtelijke bouwver

Den Hoed Aannemers B.V.
Bergambacht 0182 - 351 225

Gespecialiseerd in **restauratie** en
onderhoud van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

een *Cantor* kerkgeluidstelsysteem van Dialogo Church Sound U *hóort* het verschil!

Als U op elke plaats in de kerk goede verstaanbaarheid wenst, dan kiest U voor Dialogo Church Sound: goede advisering, professionele en toch eenvoudig werkende apparatuur en prima service! Een *Cantor* kerkgeluidstelsysteem wordt op basis van Uw wensen samengesteld, met als hoofddoel de meest optimale spraakverstaanbaarheid.

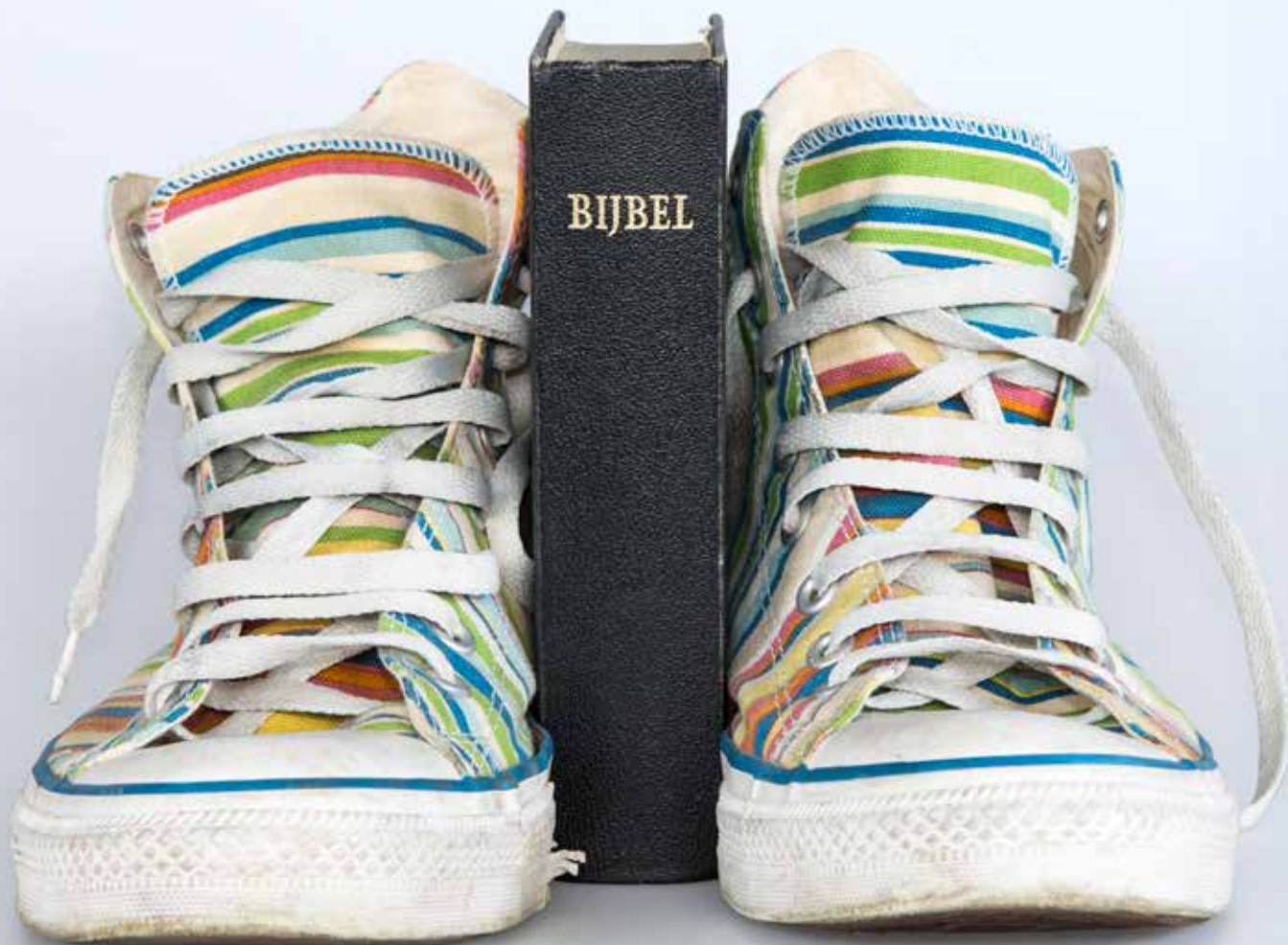

Al meer dan 55 jaar gespecialiseerd in kerkgeluidstechniek ... meer dan 1800 kerken met *Cantor* Kerkgeluidsapparatuur
kerkversterkers, microfoons, geluidszuilen, draadloze volumeregeling, ringleidingsystemen, beeldprojectie

Dialogo Church Sound
www.cantorsound.nl

Van Poppelstraat 22
040 - 2 420 840

5622 BJ Eindhoven
info@cantorsound.nl

Beheer moet 'geestelijke zaak' blijven

Tekst en beeld Jan Dirk Wassenaar

In mei 2017 kwam deel 2 van de kerkordelijke voorstellen inzake 'Kerk 2025' uit. Eén van die voorstellen behelst, dat het college van kerkrentmeesters voortaan anders samengesteld kan worden: 'De eis dat de meerderheid ambtsdrager is vervalt (...)' De bepaling dat elk college uit ten minste drie leden bestaat, blijft. Nieuw wordt, dat ten minste twee van hen – onder wie de voorzitter – ambtsdrager moeten zijn. Het is dan dus bij grotere colleges van kerkrentmeesters heel wel mogelijk dat de ouderlingen-kerkrentmeester een kleine minderheid in het college gaan vormen.

Op afstand van de kerkenraad

Terug naar het kerkrentmeesterlijke terrein. In de hierboven geschetste nieuwe situatie komt het college meer dan tot nu toe het geval is, op afstand van de kerkenraad te staan. Sterker nog: bij een gemeente met wijkgemeenten zou een college van een wijkgemeente theoretisch volledig uit niet-ambtsdragers kunnen bestaan. De eerlijkheid gebiedt wel hierbij op te merken dat nog een toevoeging wordt voorgesteld. Deze: 'Indien een lid van een college verhinderd is aan de besluitvorming deel te nemen, is de

kerkenraad bevoegd een ambtsdrager aan te wijzen om aan de besluitvorming deel te nemen.'

Grote kans inderdaad dat het college van kerkrentmeesters in tal van gemeenten meer op afstand van de kerkenraad komt te staan – als het voorstel aangenomen wordt. Ik begrijp de wijziging als een poging om de bemensing van de colleges te vergemakkelijken. Her en der is het heel moeilijk om mensen te vinden die als ouderling-kerkrentmeester aan de slag willen, terwijl het dan vaak nog wel

lukt om mensen bereid te vinden om uitvoerend werk te verrichten. De nieuwe regeling komt daar aan tegemoet. Daar is best wel wat voor te zeggen. Ondertussen betreur ik de ontwikkeling wel. Ik wil hieronder betogen dat de historische winst die in 1951 behaald is in de verhouding tussen de kerkenraad en de kerkvoogdij – kort door de bocht geformuleerd: de opheffing van 'vrij beheer' – meer en meer verloren raakt. 'Meer en meer'... het begon in 2004 en het gaat verder als het voorstel dat ik hierboven noemde, aangenomen wordt. Ik kan het ook anders zeggen: het ambtelijke denken verliest nog meer terrein ten gunste van het functionele. Dat betreur ik.

Ouderlingen-kerkrentmeester

'De kerkrentmeesters zijn in de regel niet de meest nadrukkelijk aanwezige personen in de activiteiten van de kerkelijke gemeente. Een zekere nuchterheid, zakelijkheid en een praktische instelling zijn typerend voor ze. Ook hier zullen natuurlijk uitzonderingen de regel bevestigen. Hun werkzaamheden zijn voorwaardenscheppend en ondersteunend. Ze opereren een beetje in de schaduw van de kerkenraad, zo lijkt het. Toch zijn de ouderlingen-kerkrentmeester volwaardig lid van de kerkenraad.' Aldus H.L. Roth, voormalig directeur van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer, in de eerste alinea van zijn boekje Kerkrentmeesterlijk beheer. Het is veelzeggend dat de auteur in de eerste zin over 'kerkrentmeesters' en in de laatste over 'ouderlingen-kerkrentmeester' spreekt. De arbeid van deze mensen is arbeid in het verband van de kerkenraad.

Roth heeft het over 'een zekere nuchterheid, zakelijkheid en een praktische instelling' die typerend voor kerkrentmeesters zijn. Ik ben geen psycholoog, maar ik herken het wel. Maar met psychologie alleen komen we er niet. Ik wil enkele bijbels-theologische lijnen trekken. Daar heb ik ook voor geleerd.

De kerkorde van 1951

Ik bepaal u om te beginnen bij wat in 1951 is gebeurd, toen de Nederlandse Hervormde Kerk een nieuwe kerkorde kreeg. Toen ontstond het college van kerkvoogden en ontmoetten we de ouderling-kerkvoogd, die als ambtsdrager lid van de kerkenraad was geworden. Het zijn niet alleen theologen geweest, die 'de inschakeling van de kerkvoogdij in het nieuwere kerkelijke leven' (dr.

O. Noordmans) in de aanloop naar 1951 gepropageerd hebben. Hier moet zeker de naam van mr. G. Vixeboxse genoemd worden. Namens de kerkvoogdijen zat hij in de Commissie voor de Kerkorde, die van 1945 tot 1950 aan de kerkorde gewerkt heeft. In de commissie merkt Vixeboxse op dat in de historische scheefgroei de kerkvoogdij alleen is komen te staan, dat het aan contact met de kerkenraad heeft ontbroken. Hij stelt in dat kader: 'De omgang met geld geeft het gevaar van een zekere verwereldlijking.' Ik merk hierbij op dat we het dan niet meer over psychologische categorieën, maar over geestelijke hebben.

*Zoals gezegd:
materiële en geestelijke
verantwoordelijkheden moeten
in de kerk niet gescheiden
worden. Wel onderscheiden,
maar niet gescheiden.*

De inschakeling van de kerkvoogdij in het nieuwere kerkelijke leven is een slepende zaak geworden. De bedoeling van de opstellers van de kerkorde van 1951 was dat alle gemeenten zich op basis van vrijwilligheid aan de nieuwe regeling zouden aanpassen. Uit de overgangsbepalingen blijkt de hoop dat het proces zich in vijf jaar zou voltrekken. Die hoop is ijdel gebleken. Wel werd in 2003 het laatste woord gesproken. Toen werd de kleine minderheid die voor vrij beheer – hun advocaat mr. J.J.H. Post schreef: voor het ultieme recht – ging, definitief in het ongelijk gesteld. Die kleine minderheid omvat nu de grote meerderheid van de Hersteld Hervormde Kerk...

Geestelijke verantwoordelijkheden

De juridische kwestie is niet onbelangrijk. De invalshoek is dan of de landelijke kerk de bevoegdheid had om zich over het plaatselijke beheer uit te spreken. Daar hebben diverse rechterlijke colleges zich in bevestigende zin over uitgesproken.

Maar we moeten een spade dieper, een niveau hoger. Uitgaande van de bijbel moeten we vaststellen dat materiële en geestelijke verantwoordelijkheden in de kerk niet te scheiden zijn. Dat is te illustreren aan het gebruik van het woord 'rentmeester' ('oikonomos', econoom, staat er in het Grieks) in het Nieuwe Testament, waarover dr. P. van den Heuvel uitvoerig geschreven heeft. In de nieuwtestamentische tijd is de rentmeester, de 'oikonomos', de huisverzorger, meestal de slaaf die is aangesteld om het huishouden te regelen. Hij draagt verantwoordelijkheid voor de gang van zaken in en om het huis, hij zet mensen aan het werk, hij deelt de taken uit, hij int het geld van de pachters, hij betaalt de daglonen uit. Hij is de vertrouwensman, die overal van weet, hij heeft volmacht om namens zijn heer te handelen. Wanneer de heer overlijdt, draagt hij zelfs de verantwoordelijkheid voor de kinderen die achterblijven: de apostel Paulus noemt de (huis)verzorger in Galaten 4:2 in één adem met de voogden. ▶

Dr. O. Noordmans

G. Vixeboxse

KerkSupport

Niet alles gaat van een leien dakje

Sterker nog, het monumentale leien dakje kan ineens een zware last worden. Wat als uw kerk niet meer in staat is om het gebouw te bekostigen? Welke mogelijkheden zijn er nog?

Daarom bestaat KerkSupport
Wij helpen en ondersteunen uw gemeente om te komen tot een beleid waarbij de (financiële) continuïteit meer geborgd wordt. Samen bouwen we aan uw gemeente.

Perspectief op een vitale gemeente

KKG Adviseurs T (033) 467 10 10 | www.kerksupport.nl

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

Schaapsound is de leverancier voor spraak- en muzikinstallaties, liturgieprojectie en HD KerkTV

Laurenskerk Rotterdam

schaapsound

Zwolle 038-7851977
Ridderkerk 0180-414600
Roermond 0475-336969

www.schaapsound.nl
info@schaapsound.nl

Maar het gebruik van het woord 'oikonomos' in het Nieuwe Testament laat ons tegelijk zien dat materiële en geestelijke zaken niet van elkaar te scheiden zijn. Paulus gebruikt het begrip namelijk ook om er zijn eigen apostelambt mee te omschrijven. Hij noemt zich met zijn medewerkers 'dienaren van Christus, aan wie de 'oikonomia' (het beheer) over de geheimen van God is toevertrouwd' (1 Korintiërs 4:1). Aan hem is de 'oikonomia' (de taak) toevertrouwd om de genade door te geven (Efeziërs 3:2). God heeft hem die dienende taak toevertrouwd opdat zijn boodschap in al haar volheid verkondigd wordt (Kolossenzen 1:25). Ik voeg er iets aan toe: in 1 Petrus 4:10 wordt het nog breder gezien. Daar staat: 'Laat ieder van u de gave die hij van God gekregen heeft, gebruiken om de anderen daarmee te helpen, zoals het goede beheerders [rentmeesters dus, JDThW] van Gods veelsoortige gaven betaamt.' Rentmeesterschap is dus uiteindelijk een zaak van de gehele gemeente!

De inschakeling van de kerkvoogdij

Dit inzicht heeft geleid tot de inschakeling van de kerkvoogdij in het nieuwere kerkelijke leven in 1951. Die lijn is in de Protestantse Kerk in Nederland in 2004 voortgezet. Zij het, dat sindsdien de meerderheid in het college van kerkrentmeesters ouderling moet zijn. Aan hervormde zijde is dat niet nieuw. Want op 1 januari 1996 ging die regeling in. Ik wil in dit verband nog iets zeggen over de situatie aan gereformeerde zijde. In 1959, bij de herziening van de kerkorde van de Gereformeerde Kerken in Nederland, werd in artikel 99 lid 1 bepaald: 'De kerkeraad zal de nodige voorzieningen treffen voor een zorgvuldig beheer van de stoffelijke aangelegenheden der kerk.' Lid 2: 'De kerkeraad kan deze taak toevertrouwen aan een commissie van beheer, die aan hem verantwoording schuldig is.' Sinds 1959 is er in de bepalingen van artikel 99 wel het een en ander gewijzigd, maar niet in principiële zin.

Duidelijk is, dat de commissie van beheer los van de kerkenraad stond. In dit verband citeer ik prof. dr. D. Nauta: 'Vaak wordt de vraag gesteld, of het niet wenselijk is, dat in de bedoelde commissie [van beheer, JDThW] althans ook één lid van de kerkeraad zitting heeft. Ik ontken niet, dat voor een dergelijke maatregel veel pleit. Er wordt op die manier een regelmatig persoonlijk contact gelegd tussen kerkeraad en commissie. Toch is het niet nodig zo iets als vaste eis te stellen. Het kan meermalen nuttig zijn geen van de kerkeraadsliden met die taak te belasten en zo alle leden van de kerkeraad geheel beschikbaar te houden voor de gewone arbeid van de ambtsdragers.' Men kan stellen dat de commissie van beheer per 1 mei 2004 in de kerkenraad geïncorporeerd is, zoals dat aan hervormde zijde officieel al sedert 1951 het geval was: de kerkvoogdij in de kerkenraad.

Eindverantwoordelijkheid bij de kerkenraad

Voor de goede (kerk)orde: de eindverantwoordelijkheid voor het financiële beleid ligt in de Protestantse Kerk in Nederland bij de kerkenraad. Het college van kerkrentmeesters dient binnen de door de kerkenraad vastgestelde kaders van beleidsplan en begroting te opereren. Dat ik dat alles een goede zaak vind, zal de lezer inmiddels

niet meer verbazen. Zoals gezegd: materiële en geestelijke verantwoordelijkheden moeten in de kerk niet gescheiden worden. Wel onderscheiden, maar niet gescheiden.

Het belangrijkste wat ik wil zeggen, is: dat het beheer een geestelijke zaak is, wat niet op gespannen voet behoeft te staan met 'een zekere nuchterheid, zakelijkheid en een praktische instelling'. In dit verband vermeld ik wat Vixseboxse aan de zin 'De omgang met geld geeft het gevaar van een zekere verwereldlijking.' toevoegde: 'De kerkvoogd is iemand, die veel gebed nodig heeft. Hij staat in een zware verzoeking.'

Over 'verwereldlijking' gesproken: ik ben bang dat met de nieuwe kerkordelijke bepalingen inzake de samenstelling van het college van kerkrentmeesters materiële en geestelijke verantwoordelijkheden meer gescheiden worden. Zoals ik hierboven schreef: dat het ambtelijke denken nog meer terrein verliest ten gunste van het functionele. Als de nieuwe regelgeving gezien de praktijk op het kerkelijke erf onontkoombaar is, zal in ieder geval veel afhangen van afstemming en communicatie tussen college en kerkenraad.

Uiteindelijk is deze kwestie in het geding: wat zegt de pragmatische oplossing voor een probleem in de richting van een meer functionele benadering van het werk in de kerk over 'de' ambtstheologie van de Protestantse Kerk in Nederland...?

Dr. Wassenaar is als predikant verbonden aan de Protestantse gemeente te Hellendoorn en is voorzitter van de Commissie Orgelzaken van de VKB

■ Digitaal collecteren met collecte apps

In ons februari nummer hebben we in een artikel aandacht gegeven aan het gebruik van een collecte-app.

Inmiddels hebben we vernomen dat twee kerkelijke gemeenten (de Protestantse gemeente te Amsterdam en de Protestantse gemeente te Scheveningen) een vergelijking hebben gemaakt tussen de verschillende aanbieders op dit gebied. Deze vergelijkingen kunt u vinden op onze website <http://kerkrentmeester.nl/kennisbank/geldwerving> onder het kopje "Alternatieven voor cash in de eredienst".

We zijn benieuwd of er nog meer kerkelijke gemeenten zijn die ervaring hiermee hebben opgedaan. Wanneer dit het geval is, vernemen wij dit graag van u via info@kerkrentmeester.nl

■ Aanvragen herbestemmingsubsidie

Eigenaren van monumenten en / of gebouwen met een cultuurhistorische waarde kunnen vanaf 1 oktober 2017 een aanvraag indienen voor de Subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten.

Deze subsidieregeling bestaat uit 2 soorten, namelijk:

- voor onderzoek naar de mogelijkheden van een pand
- voor het water- en winddicht maken in het geval dat het gebouw leegstaat.

De regeling geldt voor gebouwen waarvoor niet makkelijk een nieuwe bestemming te vinden is, waaronder kerken. De regeling stimuleert de herbestemming van monumenten en bevordert een duurzaam gebruik van monumenten en gebouwen met een cultuurhistorische waarde. Dankzij deze subsidieregeling worden haalbaarheidsonderzoeken en maatregelen eerder overwogen.

Jaarlijks reserveert het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap 2,4 miljoen euro voor deze regeling.

Aanvragen is mogelijk vanaf 1 oktober tot en met 30 november 2017.

De aanvraagformulieren zijn vanaf eind september beschikbaar op: www.monumenten.nl

Bron: Monumenten.nl

■ Kerken en weidevogels

Kerken in Nederland, die grootgrondbezitters zijn, zouden een bijdrage kunnen leveren aan de toekomst van bijvoorbeeld de grutto en de Kievit. Het gaat namelijk al lange tijd slecht met de weidevogels. Het intensieve karakter van de gangbare landbouw laat weinig ruimte voor de weidevogels. Met behulp van diverse maatregelen kunnen de vogels weer een toekomst krijgen in Nederland, dit blijkt uit een studie van de Universiteit Wageningen in opdracht van het ministerie van Economische zaken.

De christelijke natuurbeweging A Rocha doet samen met de Vogelbescherming onderzoek naar het beheer van 'kerkgronden'. Deze percelen worden doorgaans verpacht aan agrariërs of particulieren. Zijn er kansen voor natuur, inclusief agrarisch natuurbeheer, op deze gronden? Op www.arocha.nl staat een enquête voor kerkelijke gemeenten die aandacht hebben voor natuur bij het gebruik (verpachten) van kerkgronden, of gemeenten die benieuwd zijn naar biodiversiteit op de gronden.

Bronnen: Trouw, Nu.nl en A Rocha

■ Rectificatie: Artikel koninklijke onderscheidingen 2017

In het juni nummer van Kerkbeheer stonden de personen die een onderscheiding ontvingen als waardering voor hun werkzaamheden voor de kerkelijke gemeenten van onze kerk. Hier stond ook de heer D. Visser uit Dalfsen bij. Dit is foutief. De heer Visser kreeg namelijk al in 2014 een koninklijke onderscheiding. Hiervoor onze excuses.

Michel van Meeuwen
Gereformeerde kerk
Asperen

WIE:

Michel van Meeuwen, 45 jaar, is eigenaar van een bouwbuero gericht op monumenten, restauraties en onderhoud. Hij is vader van een tweeling en woont met zijn gezin in het mooie Asperen. In de straat waar hij woont staat de Gereformeerde kerk, de kerk waar hij nu ruim zes jaar lid is van het college van kerkrentmeesters.

WAAROM:

"Je wordt natuurlijk gevraagd voor de functie. Ik kan met mijn specialisme op het gebied van onderhoud en vastgoed van toegevoegde waarde zijn binnen het college. Uiteindelijk doe je het voor het 'hogere' doel en daarom leek het me dan ook goed om te doen."

UITDAGING:

"De uitdaging ligt om bij onvoorziene omstandigheden adequaat te reageren. Drie jaar geleden was onze gemeente bijvoorbeeld vacant. In die periode is de pastorie verkocht. Toen de nieuwe predikant was beroepen moesten we, door omstandigheden, binnen een korte tijd op zoek naar een geschikte ambtswoning die voldeed aan de eisen van zowel de predikant als de kerkeraad. Uiteindelijk is het gelukt, maar we moesten wel even snel 'schakelen'. Goede communicatie is hierbij cruciaal."

"De uitdaging ligt om bij onvoorziene omstandigheden adequaat te reageren."

TROTS:

Michel is trots op, hoe kan het ook anders, de restauratie van de kerk. De kerk had serieus achterstallig onderhoud en is in 2011 gerenoveerd. Het schilder- en metselwerk is aangepakt en verwijderde elementen zijn weer teruggebracht. Zoals de lantaarn op de kerk. Deze werd gevonden in de tuin van de naastgelegen pastorie. De lantaarn lag daar waarschijnlijk al een aantal jaar en was in zeer slechte staat. Maar inmiddels is hij gereconstrueerd en staat hij te pronken boven op het kerkgebouw.

TIP:

"Bekijk goed waar de (financierings) mogelijkheden liggen. Voor de restauratie van ons kerkgebouw hebben we bijvoorbeeld maar een klein deel van onze eigen vermogen geïnvesteerd. De rest van de financiering is mogelijk gemaakt door onder andere subsidies, bijvoorbeeld de solidariteitskas en de provincie. Verder zijn er fondsen aangeschreven en hebben een hoop vrijwilligers vanuit de gemeente zich ingezet tijdens de werkzaamheden."

Het kerkinterieur op de schop (3): de preekstoel

Tekst Marco Blokhuis en Jan Dirk Wassenaar

Er wordt wel eens gedacht dat de mis in de middeleeuwse eredienst zo centraal stond dat er in de eeuwen vóór de Reformatie niet of nauwelijks gepreekt werd. Nog bestaande preekstoelen in Nederland uit die tijd maken echter duidelijk dat al in de late middeleeuwen in de meeste kerken een preekstoel aanwezig was. Er zijn alleen niet zoveel bewaard gebleven, omdat in de loop van de zeventiende eeuw en later veel preekstoelen zijn vernieuwd en aangepast aan de smaak van die tijd. Om precies te zijn: er zijn er nog achttien over. Waarschijnlijk geven die met elkaar een redelijk beeld van de voor-reformatorische preekstoel en wat daar na de Reformatie mee gebeurd is. Deze preekstoelen bevinden zich in zowel dorps- als stadskerken, in verschillende delen van ons land.

De achttien preekstoelen zijn, afgezien van de stijl waarin ze zijn uitgevoerd (8 x gotisch, 10 x renaissance) en het materiaal (3 x steen, 15 x hout), onder te verdelen in preekstoelen met beelden, met reliëfs of

met een bijbelse beschildering (11 x), met een ornamentale versiering (5 x) en met een tekst (2 x).

Van de elf preekstoelen met beelden of reliëfs behielden er acht na de Reformatie de oorspronkelijke afbeeldingen. Twee daarvan tellen eigenlijk niet mee omdat ze in rooms-katholiek bezit bleven, in het zuiden van ons land. Dat betekent dat van negen preekstoelen er zes de oorspronkelijke reliëfs behielden. Op vier ervan gaat het om reliëfs met de vier evangelisten en de doop van Jezus in de Jordaan: Abcoude (ca. 1540), Delft, Oude Kerk (ca. 1548), Den Haag, Jacobskerk (1550) en Enkhuizen, Westerkerk (1567). In de Sint-Jan te Den Bosch (ca. 1550) wordt de prediking door apostelen uitgebeeld. De voorstellingen op de preekstoel in Medemblik (ca. 1560) zijn ontleend aan het apocriefe bijbelboek Judith. Blijkbaar werden al deze afbeeldingen niet zodanig aanstootgevend gevonden dat ze moesten verdwijnen. In berichten over de Beeldenstorm in Den Bosch wordt in ieder

Huizum

geval vermeld dat de preekstoel zorgvuldig gespaard werd. Misschien dat figuratieve reliëfs minder aanstootgevend werden bevonden dan driedimensionale beelden.

Het zijn juist de beelden die zijn verwijderd op de preekstoelen van Kampen (ca. 1500) en Leiden, Sint-Pieterskerk (ca. 1532). Dit geldt ook voor de beschildering op de preekstoel in Woltersum (ca. 1530). Van de eerste twee is niet bekend wie of wat werd uitgebeeld. Dat is wel bekend van Woltersum. Bij een verfbeurt in 1964 kwamen hier scènes uit het lijden van Jezus onder een dikke verflaag tevoorschijn. Mogelijk konden deze de toets van de Reformatie niet doorstaan. Het kan echter ook zijn dat de schilderijen gaandeweg als verouderd zijn beschouwd of versleten en dat de preekstoel later werd voorzien van een nieuwe lik verf.

Niet alle bovengenoemde preekstoelen zijn voorzien van afbeeldingen. De bakstenen preekstoel in Fransum (ca. 1530) heeft geen andere decora-

Links Kampen en rechts Borne

tie dan profileringen. Andere preekstoelen zijn fraaie voorbeelden van steenhouders- of meubelmakerskunst en hoefden niet 'gezuiverd' te worden, zoals de zandstenen preekstoel in Tubbergen (ca. 1519) en de houten preekstoelen in Naarden (ca. 1500-1550) en in Utrecht, Jacobikerk (ca. 1560) en Buurkerk (ca. 1560). Fraaie voorbeelden van houtbewerking zijn ook de preekstoelen in Huizum (1550-1580) en Vriescheloo (1560). Deze twee onderscheiden zich door de teksten die erop zijn aangebracht. In Huizum is op de bovenzijde van de kuip een Latijnse tekst te lezen: Jesaja 58:1.

Op de preekstoel van Vriescheloo staat eveneens een tekst in het Latijn: Spreuken 8: 1 en 4.

Van de bovengenoemde zestien 'protestantse' preekstoelen zijn er dus maar drie 'gezuiverd'. In Kampen zijn ter vervanging van de beelden in de zeventiende eeuw kleine tekstborden geplaatst met verwijzingen naar bijbelpassages die betrekking heb-

ben op de prediking en het horen van het Woord.

Dat de preekstoel na de Reformatie in alle protestantse kerkgebouwen het middelpunt van de protestantse eredienst werd, is dus te beschouwen als een grotere verandering dan aanpassingen aan de preekstoel zelf tijdens of vlak na de Reformatie. Een goede illustratie van de overgang naar de Reformatie is de preekstoel in Borne (ca. 1600).

Deze zandstenen preekstoel werd geplaatst vlak nadat de Reformatie van Twente omstreeks 1598 op gang was gekomen. Op de panelen en het deurtje zijn teksten van Luther aangebracht in een Oost-Nederlands en Münsters dialect. Geen Latijn meer zoals op vroegere preekstoelen, en teksten van Luther zelf. Dit omdat Borne aanvankelijk een lutherse gemeente was.

Na de Reformatie treffen we vrijwel alleen houten preekstoelen aan, soms op een stenen voet. In een aantal

gevallen werd daar het afgedankte oude doopvont voor gebruikt, zoals in Doorn en in Hagestein. Veel van deze preekstoelen werden, net als de oude, voorzien van beeldende voorstellingen. Vooral in Friesland zijn exemplaren met bijbelse taferelen te vinden, om precies te zijn negen stuks. De oudste is van 1695, de jongste van 1781. Dus pas meer dan een eeuw na de Reformatie begon men ermee. Regnerus Steensma signaleert een verschuiving in theologische thematiek. Op de oudste van de negen, die van Kimsverd, ziet hij in de vijf voorstellingen de theologie van zonde en verlossing verbeeld.

Het schema van Kimsverd is voor een deel nagevolgd op de preekstoelen van Tjerkwerd (1725) en Wijnaldum (1728), met meer nadruk op het Nieuwe Testament. De verschuiving naar het Nieuwe Testament is compleet op de kansel van Longerhouw (circa 1757). Opmerkelijk, zeker voor een calvinistische kerk, is de uitbeelding van de kruisiging van Jezus. De preekstoelen van Workum en Lem-

Kimswerd

mer (1745) hebben voorstellingen van wonderen van Jezus. De laatste in de reeks is die van Mantgum, waarop gesprekken van Jezus uitgebeeld zijn. Volgens Steensma gaat het in Mantgum om Jezus als wijze leraar en niet als 'wonderdoener'. Hij voegt aan die opmerking toe dat Mantgum en enkele dorpen daaromheen in de negentiende eeuw centra van vrijzinnigheid waren. Hij ziet de keuze van de onderwerpen op de Mantgumer preekstoel als een aankondiging daarvan.

In het benadrukken van de preekstoel als centrum van het Woord doet ook het klankbord mee. Als bekroning markeert het niet alleen de plek, maar teksten erop benadrukken

ook het Woord. Een dergelijke tekst bevindt zich op het (gereconstrueerde) klankbord van de preekstoel in de Bergkerk te Deventer: 'Godt Almachtich, Sin Woert is crachtich in ewichheit'. In de Grote Kerk te Haarlem is op het klankbord van de uit 1584 (met een vroegere bekroning van ca. 1490) daterende preekstoel te lezen: 'Goods woort blyft inder ewicheyt'. De preekstoel zelf werd vervaardigd in 1674-1679, ter vervanging van een exemplaar uit 1434. Deze preekstoel maakt duidelijk dat niet alleen met de Reformatie het kerkinterieur op de schop ging, maar dat vernieuwing en modernisering van alle eeuwen is. Het kerkinterieur weerspiegelt op die manier 500 jaar protestantisme.

Drs. M. Blokhuis is erfgoed specialist voor het protestantisme bij Museum Catharijneconvent te Utrecht. Dr. J.D.Th. Wassenaar is als predikant verbonden aan de Protestantse gemeente te Hellendoorn.

Verwijst het interieur van uw kerk op een bijzondere wijze naar de overgang naar de Reformatie? Mogelijk kunnen we er aandacht aan besteden in deze serie.

Literatuur:

S. ten Hoeve, *Friese preekstoelen* (Leeuwarden 1980)

Regnerus Steensma, 'Eigen skaaimerken fan de âlde Fryske tsjerken', in: *It Beaken* 70 (2008) nr. 1/2, p. 41-54.

Regnerus Steensma, *Protestantse kerken. Hun pracht en kracht. Bezorgd en ingeleid door Justin E.A. Kroesen* (Gorredijk 2013).

Justin Kroesen, 'Na de Beeldenstorm. Continuïteit in het gebruik van middeleeuwse kerkruimten in Nederland na de reformatie, met bijzondere aandacht voor het koor', in: *Jaarboek voor liturgieonderzoek* 30 (2014), p. 137-163.

► Kalender voor kerkrentmeesters

September:

- Voorgescreven overleg (ord. 11-6-1) met college van diakenen en kerkenraad en andere daarvoor in aanmerking komende organen over de op basis van het beleidsplan op te stellen begroting en de invulling van het collecterooster
- Bespreking Actie Kerkbalans 2018 in de kerkenraad
- Betaling Maandnota
- Voorbereiding stookseizoen (ketelinstallatie van de centrale verwarming controleren, e.d.)
- Publicatie in kerkblad over stand van zaken Actie Kerkbalans 2017

Oktober:

- Bestelling van foldermateriaal e.d. voor de actie Kerkbalans 2018 bij de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer.
- Betaling Maandnota
- Indienen vóór 1 november van de ontwerp-begroting bij de kerkenraad.
- Herziening van de pachtprizen (aanpassen eens per drie jaar).

Op de hoogte blijven?

Kijk op dan op onze website
www.kerkrentmeester.nl.

Hier vindt u de meest actuele informatie op het gebied van kerkrentmeesterlijk beheer.

► **Cursus kerkrentmeester Noord-Holland**

Een algemene cursus voor kerkrentmeesters. De cursus omvat drie avonden: 27 september, 4 oktober en 11 oktober, van 19.30 tot 22.00 uur. De locatie is de Vrededorstkerk in Beverwijk (Laan der Nederlanden 152). U kunt zich aanmelden door een bericht te sturen naar: vkb.afd.nh@gmail.com.

► **De Groene Kerkendag is op 7 oktober**

Op zaterdag 7 oktober 2017 vindt voor de zesde keer de Groene Kerkendag plaats. De locatie is de Inham aan de Hamseweg 40 te Amersfoort (Hoogland). Aanvang 10.00. De kosten voor deze dag bedragen 10 euro en zijn inclusief een biologische lunch.

► **Nationaal Monumentencongres 2017**

Op donderdag 9 november 2017 vindt het Nationaal Monumentencongres plaats. De zesde editie van het Nationaal Monumentencongres sluit aan bij het overheidsproject 'Erfgoed Telt'. Het Nationaal Monumentencongres is bedoeld voor alle partijen die actief zijn op het gebied van monumentenzorg en de (her)ontwikkeling en herbestemming van historisch vastgoed in hun landschappelijke of stedelijke context.

Agenda Kerkbalans

Kerkbalans 2018

De Actie Kerkbalans 2018 wordt gehouden van 20 januari t/m 3 februari 2018. In week 37 ontvangt u de voorbeeldmaterialen en de informatie die u nodig heeft om de Actie Kerkbalans 2018 goed te kunnen voorbereiden.

Om uw actie fondsenwervender te maken worden er eind september tot en met begin oktober workshops georganiseerd verspreid over het land.

Dit zijn de data en locaties:

- 25 september 2017 | Scheveningen
- 26 september 2017 | Markelo
- 27 september 2017 | Alkmaar
- 2 oktober 2017 | Hellevoetsluis
- 3 oktober 2017 | Haren
- 4 oktober 2017 | Huizen
- 5 oktober 2017 | Staphorst

Voor de meest actuele informatie kunt u kijken op www.kerkbalans.nl

Voorlichtingsboek 'Ruimte'

Leverbaar is het boekje "Ruimte" dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informatie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaatselijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz. Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten. Tenslotte kan dit boekje op gemeentevondens gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente. 'Ruimte' is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijs voor dit boekje, bedraagt € 3,33 (VKB-ledenprijs € 3,03) exclusief verzendkosten en BTW.

Handleiding voor kerkrentmeesters

Leverbaar is de 20e en herziene druk van de Handleiding voor kerkrentmeesters. Het boekje is een naslagwerk en verwijsgids voor iedereen die in dienst van de kerk bezig is met de facilitaire ondersteuning van het gemeentewerk. De kosten voor de handleiding zijn € 14,58 (VKB-ledenprijs € 13,12) exclusief verzendkosten en BTW.

Het voorlichtingsboekje en de handleiding zijn verkrijgbaar via de webshop: www.kerkrentmeester.nl. Of per e-mail via info@kerkrentmeester.nl.

Mercer/ Marsh – VKB Awards 2017

Tekst Adam van Bergeijk **Beeld** Nico de Jong

Tijdens het congres van de VKB op zaterdag 22 april te Nijkerk, zijn de prijzen uitgereikt van de Mercer/Marsh – VKB Award 2017. De eerste prijs (€ 3.000) is toegekend aan de Protestantse gemeente te Amersfoort. De Protestantse gemeente te Alpen aan den Rijn ontving de tweede prijs (€ 1.500) en de derde en laatste prijs (€ 500) werd in ontvangst genomen door de Hervormde gemeente te Streefkerk. In Kerkbeheer geven we aandacht aan de inzendingen. In deze aflevering de winnaar van de derde prijs: de Hervormde gemeente te Streefkerk.

De Mercer/ Marsh – VKB Award 2017

Colleges van kerkrentmeesters zijn vanaf eind 2016 uitgenodigd om

mee te doen aan deze wedstrijd, waarbij een korte vragenlijst diende te worden ingevuld. Een belangrijk criterium waarop deelnemers konden scoren, is het thema integrale beleidsontwikkeling. Daarmee wordt een nauwe samenhang tussen mensen en middelen in de gegeven omstandigheden bedoeld. Andere criteria waarop de inzendingen werden beoordeeld, zijn integraliteit, toekomstgerichtheid, overdraagbaarheid en innovatie. De inzending van de Hervormde gemeente te Streefkerk heeft de derde prijs gewonnen.

Tegenvallende opkomst bij gemeenteavonden

Zoals in veel andere gemeenten organiseert de kerkenraad van de Hervormde gemeente te Streefkerk gemeenteavonden en andere bijeenkomsten waarin leden en belangstellenden worden geïnformeerd. Het college van kerkrentmeesters organiseerde in de afgelopen jaren geldwervingsacties voor de restauratie van de kerk en de renovatie van het verenigingsgebouw. De kerkrentmeesters rekenden qua geldwervingsacties op een rustig 2017. Ze hadden bij de gehouden acties evenwel inspiratie opgedaan om mensen te enthousiasmeren. Communicatie is, zoals iedere kerkrentmeester weet, van groot belang. Maar wat als de opkomst bij een gemeenteavond tegenvalt? Hoe betrek je de gemeente bij de plannen? Bij de

Actie Kerkbalans 2017 kwamen zij tot een andere aanpak.

Streefkerkse kerkrentmeesters gaan op pad

De Streefkerkse gemeente organiseert elk jaar in februari de Actie Kerkbalans en de kerkrentmeesters kwamen op het idee om de gemeentelieden op een andere manier te informeren over het financiële reilen en zeilen. Er werd geen gemeenteavond georganiseerd, maar er werden avonden bij gemeentelieden in de huiskamer belegd. Gemeentelieden werden uitgenodigd op een voor hen dichtbijgelegen adres van een mede-gemeentelid en werden daar bijgepraat door een kerkrentmeester. In deze huiskamers kwam het tot verrassende gesprekken. Meer nog dan tijdens een gemeenteavond kwamen er gesprekken op gang over financiën. Daarnaast ging het ook over de veroorzaker van financiën: beleid. De opkomst was beduidend hoger: in plaats van veertig bezoekers waren er in de huiskamers honderdveertig gemeentelieden die de avonden bezochten. De kleinschaligheid en de informele sfeer werden op prijs gesteld door de gemeentelieden.

Sympathieke actie

Het is creatief bedacht van de Streefkerkse kerkrentmeesters, vindt de jury van de Award. Men heeft de gemeenteavond compleet anders ingevuld, met mooie gesprekken tot ▶

gevolg. In de huiskamergesprekken, door de kerkrentmeesters toepasselijk College Tour genoemd, kwamen niet alleen financiële gegevens aan bod maar was er tevens ruimte voor andere gespreksstof. Dat kan mogelijk leiden tot beleidsvorming, omdat er gedurende de College Tour werd gewerkt aan een nieuw beleidsplan. Vragen en opmerkingen van gemeenteleden konden in een informele sfeer worden besproken en de kerkrentmeesters konden er hun voordeel mee doen bij hun beleidsformuleringen. Andere gemeenten kunnen dit Streefkerkse initiatief op redelijk eenvoudige wijze kopiëren. Een gelikte campagne (de kerkrentmeesters hebben beslist niets bespaard bij het maken en versturen van de uitnodigingen), kleinschaligheid en het met succes gebruikmaken van betrokkenheid van gemeenteleden leidde er in Streefkerk toe dat men in tevredenheid kan terugzien op een geslaagde Actie Kerkbalans met meer dan alleen financieel succes.

Informatief filmpje

Op de site www.kerkrentmeester.nl is een informatief filmpje te zien waarin kerkrentmeester Dirk van den Heuvel het initiatief toelicht en de nodige tips geeft.

TOINE DAELMANS

LUIDKLOKKEN & TORENUURWERKEN

Stipdonk 16, 5715 PC Lierop
 ☎ Toine Daelmans: 0492 54 55 77
 ☎ Ralf van Veghel: 06 460 656 21
info@daelmans.com - www.daelmans.com

INRICHTING KERKINTERIEURS - RESTAURATIE KERKINTERIEURS

Wij leveren kerkinterieurs op maat, van klassiek tot modern.

Zoals een preekstoel, lessenaar, knielbank, doopvont, collectezakrekken of liturgisch centrum.

BIJ ONS KUNT U REKENEN OP KWALITEIT EN VAKMANSCHAP.

CONTACT
 Asserstraat 59
 9451 TA Rolde

0592 - 24 32 39
www.inhout-meubels.nl
info@inhout-meubels.nl

De orgelbank

De orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke kerken en gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden.

Momenteel zijn er in totaal 9 instrumenten in de orgelbank opgenomen. Afgelopen maand is het Pels & Van Leeuwenorgel (1972) uit de Open Hof in Vlissingen verkocht aan een Poolse orgelmaker die het instrument een nieuwe kerkelijke bestemming gaat geven in Polen. Nieuw opgenomen is een 1-klaviersinstrument met 9 stemmen in een 18e eeuwse orgelkas (Th. Weitman). Alle aangeboden orgels kunt u raadplegen op onze website kerkmarkt.nl in de rubriek orgelbank.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met:
 Centraal Bureau VKB Tel. (078) 639 36 63
 E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl

Penningmeester

Tekst en beeld Adam van Bergeijk

Piet Hoogland (72) is al bijna 10 jaar penningmeester van het college van kerkrentmeesters van de Protestantse gemeente te Pijnacker en Delfgauw. De gemeente is ontstaan vanuit een fusie tussen hervormden en gereformeerden en beschikt over vier kerkgebouwen. "Houd een goede balans in het oog tussen inkomsten en uitgaven," zegt Hoogland, een gepensioneerd financieel deskundige. Hij werkte voor het Ministerie van Financiën en weet dus als geen ander dat sommige ambities getemperd moeten worden. Hoogland is een betrokken kerkrentmeester en heeft met een scala van onderwerpen van doen. Een kennismaking met een gedreven penningmeester.

Penningmeester is er niet alleen om rekeningen te betalen

Hoogland maakt deel uit van het college van kerkrentmeesters van de Protestantse Gemeente te Pijnacker en Delfgauw waarin acht personen zitting hebben. Met 33 jaar financiële ervaring bij de overheid weet hij van de hoed en de rand als het gaat om financiën. Kennis van financiën is echter niet het enige waarover een penningmeester moet beschikken. "Af en toe moet je ook vragen naar de onderbouwing bij bedragen. Als een bedrag, dat deel uitmaakt van een begroting, opeens met de factor vier is vermenigvuldigd, dan ligt er als het goed is een onderbouwing of beleidslijn aan ten grondslag. Het is mijn taak om daarover in gesprek te gaan."

Ambtsdragers en projectwerkers

Zoals elders in het land is het in Pijnacker en Delfgauw ook lastig om de posities van ambtsdragers bezet te houden. "De kerkrentmeesters en diakenen lukt het nog wel om mensen te vinden, maar voor de pastorale ambten, zoals de pastorale ouderling, kan het moeilijk zijn om iemand te vinden. Voor kortdurende en afgebakende projecten zijn mensen sneller bereid om een functie te vervullen." In de Protestantse gemeente te Pijnacker en Delfgauw zijn er enkele projecten, zoals de restauratie van

het orgel in de Dorpskerk. Hoogland is evenwel niet pessimistisch: "Mensen zien op tegen vergaderingen, maar binnen het college van kerkrentmeesters hebben we geen klagen." Zijn college van kerkrentmeesters probeert stevast enkele bouwkundigen in het college te hebben. Met vier kerkgebouwen en vijf woningen is dat geen overbodige luxe. Het college wordt verder ondersteund door een groep gemeenteleden die de Actie Kerkbalans organiseert. Dat werkt prima.

Goede balans zoeken tussen doelmatige zuinigheid en ambitie

"Als penningmeester moet je geen nachten wakker liggen van discussies over geldbesteding. Ik probeer altijd consensus te bereiken tussen een bepaald soort zuinigheid en een kwalitatieve inzet van maatschappelijke middelen." Hoogland haalt het voorbeeld van de orgelrestauratie erbij, waarbij volgens sommigen kwaliteit veel mag kosten en anderen meer heil zien in doelmatigheid. Hoogland ziet zijn rol weggelegd in het bereiken van consensus in zulke situaties. "Orgels zijn emoties, dus dergelijke discussies moeten zorgvuldig worden gevoerd. Maar wel met een verdedigbare financiering. Je ziet soms ook dat dergelijke projecten tot een grote offerbereidheid kunnen leiden. Het gaat erom dat je een project of een besteding

goed motiveert." Hoogland ziet zijn rol dan ook niet als eenmansactie. Een college van kerkrentmeesters heeft een faciliterende rol, vindt hij. "Je bent in dienst van de gemeente waarbij je twee kanten goed moet bedienen: de materiële kant én de personele kant. Daarbij moeten kerkrentmeesters kritisch zijn in het uitgeven van geld."

Concreet beleid is belangrijk

Desamenwerking met andere mensen in de gemeente en in het bijzonder in het college vindt Hoogland prettig. "Je staat midden in de kerk en je hebt overal bemoeienis mee." Goede contracten en verzekeringen afsluiten vindt hij stimulerend om te doen. Soms worstelt hij met de verhouding tussen het college van kerkrentmeesters en de Algemene Kerkenraad. Het beleidsplan van zijn gemeente is in zijn ogen te vaag en weinig uitdagend geformuleerd. "Als college van kerkrentmeesters willen wij een concrete invulling van de volgende beleidsperiode. Die kunnen wij dan vervolgens voorzien van een deugdelijke financiële ondergrond. Als het te algemeen is, kun je je beleid niet gedetailleerd onderbouwen." Het heeft er volgens Hoogland mee te maken wat je wél of wat je niet kunt doen. "Goed financieel beleid en beheer, dat is van belang voor alle colleges van kerkrentmeesters."

VKB Noord-Holland organiseert cursus kerkrentmeester

Na de succesvolle cursus in 2015 organiseert de provinciale afdeling Noord-Holland opnieuw een algemene cursus voor beginnende en ervaren kerkrentmeesters. Ook voor hen die kerkrentmeester willen worden is dit een ideale start. Doel is dat de deelnemers aan het einde van de cursus weten wat de taken zijn van het college van kerkrentmeesters, hoe het college werkt en hoe het zich verhoudt tot de kerkenraad. Zo mogelijk komen ook op handen zijnde wijzigingen in de ordinanties in de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland aan bod.

Veel interactie en goede toerusting

De cursus draagt een interactief karakter: er is veel ruimte voor discussie, vragen aan de cursusleiding en het uitwisselen van ervaringen. Als cursusmateriaal dient een uitgebreide werkmap en de vernieuwde Handleiding Kerkrentmeester, uitgegeven door de VKB. De cursus wordt gegeven door een professional van de Protestantse Kerk in Nederland, de heer Willem Vlieg, die ook in 2015 de cursus kerkrentmeester verzorgde.

Plaats, datum en aanmelden (ruimte is beperkt)

De cursus omvat 3 avonden: 27 september, 4 oktober en 11 oktober. De avonden starten om 19.30 uur en worden uiterlijk beëindigd om 22.00 uur.

De cursus wordt gehouden in de Vrededorstkerk, Laan der Nederlanden 15 te Beverwijk.

Aanmelden

Aanmelden kan bij de secretaris van de afdeling Noord-Holland van de VKB door een e-mail te sturen aan vkb.afd.nh@gmail.com met als onderwerp 'KRM cursus 2017 VKB-NH'. Wilt u ook uw (wijk)gemeente vermelden en eventueel het aantal jaren dat u kerkrentmeester bent? De kosten bedragen € 35,- per deelnemer voor de 3 avonden, inclusief het cursusmateriaal en consumpties. Na inschrijving ontvangt iedere deelnemer een factuur op naam met daarin de betaalgegevens. Wees er snel bij, want het aantal deelnemers is beperkt tot 25!

Uitnodiging jaarvergadering VKB Noord-Holland met interessant thema

De jaarvergadering van de provinciale afdeling Noord-Holland van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN (VKB) zal worden gehouden op woensdagavond 18 oktober 2017 om 19.45 uur in de Westzijderkerk, Westzijde 75 te Zaandam. Van 19.15 tot 19.45 uur is er ontvangst met koffie of thee. Het thema voor deze avond is: 'Een kerkgebouw voor iedereen'. (Ervarings)deskundigen gaan ons inspireren tot meervoudig gebruik van onze kerkgebouwen. Wat dat financieel kan opleveren is belangrijk, maar nog belangrijker is het versterken van de band met de gehele lokale gemeenschap. Daarvoor hebben we een prachtig instrument: ons kerkgebouw! Om de avond organisatorisch te kunnen voorbereiden vragen wij u ons op de hoogte te stellen van uw komst via het mailadres vkb.afd.nh@gmail.com, bij voorkeur voor 10 oktober a.s. Als u vragen heeft kunt u deze vooraf kenbaar maken via het hiervoor genoemde e-mailadres of deze stellen op de avond zelf. U bent van harte welkom. Indien u met de auto komt, kunt u gratis parkeren op het Kerkplein in Zaandam. Het bestuur van de afdeling Noord-Holland kijkt uit naar uw komst.

Cursus meerjarenbegroting in Capelle aan den IJssel

De provinciale afdeling Zuid-Holland organiseert, samen met de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk een cursus meerjarenbegroting opstellen en onderhouden.

Belangrijk instrument voor kerkrentmeesters

Voor iedere solvabiliteitsverklaring wordt een meerjarenbegroting gevraagd. Maar, de meerjarenbegroting is ook een belangrijk instrument om inzicht te krijgen in het financieel perspectief van uw gemeente op langere termijn. Kortom, een essentieel element voor uw werk als kerkrentmeester. Na de succesvolle basiscursus kerkrentmeester organiseert de provinciale afdeling Zuid-Holland daarom de cursus meerjarenbegroting. Aan de orde komen onder andere: vertaling van het beleidsplan naar financiële cijfers, trends in personeels- en andere kostensoorten, het meerjarenonderhoudsplan en de ontwikkeling van het ledental.

Praktische invulling tijdens twee cursusavonden

De cursus heeft de vorm van een workshop, zodat niet alleen de theorie overgedragen wordt, maar vooral de praktische uitwerking geoefend kan worden. Cursusleider is de heer Gerrit Oosterwijk, financieel deskundige, werkzaam bij de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk. De cursus wordt gegeven op (dinsdag) 3 oktober en 10 oktober 2017, om 19.30 in de Nieuwe Westerkerk, Valeriusrondeel 670, Capelle aan den IJssel.

Kosten en aanmelden

De kosten bedragen € 25,- per deelnemer, inclusief cursusmateriaal en consumpties.

Aanmelden kan bij cursusleider Gerrit Oosterwijk via mailadres g.oosterwijk@protestantsekerk.nl

Meld u snel aan, want het aantal deelnemers is beperkt tot 25!

Vacature

De provinciale afdeling Overijssel en Flevoland is één van de regionale afdelingen van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de PKN. Samen met kerkrentmeesters in Overijssel en Flevoland zoeken wij naar effectieve manieren om het werk van de 132 colleges van kerkrentmeesters te ondersteunen.

De veranderingen in de Protestantse Kerk (zoals de nieuwe classes) zullen uitdagingen met zich meebrengen. Het bestuur van de VKB Overijssel en Flevoland probeert de consequenties voor kerkrentmeesters zo goed mogelijk in te schatten en probeert de colleges zo goed mogelijk te ondersteunen door onder meer kennisbijeenkomsten te organiseren.

Verder onderhoudt de provinciale afdeling nauwe contacten met de Stichting behoud Kerkelijke Gebouwen Overijssel en Flevoland en ook met de Regionale Commissie voor de Behandeling van Beheerszaken.

Vanwege vrijgekomen plaatsen in het bestuur van de afdeling is er ruimte voor

Twee bestuursleden (m/v)

Wat ga je doen?

Samen met de andere vijf bestuursleden organiseer je ledenvergaderingen, cursussen kerkrentmeester en andere relevante activiteiten. Contacten met regionale en landelijke organisaties worden in nader overleg verdeeld.

Wat verwachten wij van je?

Je bent kerkrentmeester (geweest) en bereid om vier bestuursvergaderingen per jaar bij te wonen en daarnaast in gesprek met de andere bestuursleden aanwezig te zijn bij andere activiteiten.

Wat bieden wij?

Een regionale functie in een landelijk opererende netwerkorganisatie. Regionale bestuurders zijn de oren en de ogen van de VKB. Wat er in Overijssel en Flevoland gebeurt, is relevant voor andere delen van Nederland en elders zijn er gebeurtenissen die weer van belang zijn voor het werk van kerkrentmeesters in Overijssel en Flevoland. Je bent betrokken bij de laatste ontwikkelingen op het kerkrentmeesterlijk gebied van mensen, financiën, gebouwen en organisatie. Je maakt deel uit van de enige organisatie die voor en door kerkrentmeesters is opgericht en bijna 100 jaar bestaat. Reiskosten van en naar vergaderingen worden vanzelfsprekend vergoed.

Meer informatie en aanmelden

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Henk van der Wal, voorzitter van de afdeling: walhoef@xs4all.nl

Onderscheidingen van de VKB

GOUD MET BRILJANT

toegekend aan:

Marinus Verwijs,
Bolnes, 40 jaar organist

Hielke Faber, Joure, 70 jaar organist

Bene Perdok, Woldendorp-
Termunten/Borgsweer,
49 jaar diverse functies

M. Verwijs, Bolnes

L.C. Dekker, De Purmer

GOUD

toegekend aan:

Hendrik Norbruis, Aduard-Den
Ham-Fransum, 41 jaar organist

Hendrik Tjebbe Wiersema, Emmen,
40 jaar administratief medewerker

H. Faber, Joure

B. Ligtvoet, Zaandam

Frederik Ham,
Gasselternijveen, 28 jaar organist

Cornelia Janna Eelman, Hoorn-
Zwaag-Blokker, 51 jaar organist

Hendrika Cornelia Wilhelmina
Berends-Verwoert,
Lienden, 40 jaar organist

*B. Perdok, Woldendorp-
Termunten/Borgsweer*

B. de Boer, Harfsen

Leendert Cornelis Dekker, De
Purmer, 30 jaar diverse functies

Jacobus Huisman, Rijswijk,
vele jaren kerkrentmeester

Bartholomeus Ligtvoet,
Zaandam, 40 jaar organist

H. Tjebbe Wiersema, Emmen

G. Boers, Monster

ZILVER

toegekend aan:

Broer de Boer,
Harfsen, 25 jaar organist

BRONS

toegekend aan:

Gerrit Boers, Monster, 12 jaar
ouderling-kerkrentmeester

Cornelia Agaatha van
Bodegom, Woerden, 15 jaar
administratief medewerkster

*H.C.W. Berends-Verwoert,
Lienden*

*W.J. Speckmann,
Beilen-Hijken-Hooghalen*

PKN Onderscheidingen

EREPENNING VKB

toegekend aan:

Wilhelm Jacob Speckmann,
Beilen-Hijken-Hooghalen,
27 jaar kerkrentmeester

GOUD

toegekend aan:

Jentje Faber, Wassenaar,
37 jaar geluidopnames
verzorgen van de kerkdiensten

J. Faber, Wassenaar

Erepenning in standaard

Verdient er iemand in uw gemeente ook een onderscheiding?

Kijk op dan op onze website
www.kerkrentmeester.nl.

ENERGIE VOOR KERKEN

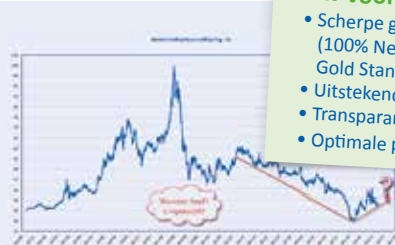
Bedankt voor uw deelname!

Ruim 3.500 kerken en kloosters doen al zes jaar mee met het inkoopcollectief Energie Voor Kerken.

Dankzij uw deelname kopen we gezamenlijk voordelig groene energie in bij Greenchoice, de energieleverancier van het collectief.

Uw voordelen

- Scherpe groene energietarieven (100% Nederlandse wind en gas: Gold Standard certificaten)
- Uitstekende contractvoorwaarden
- Transparante dienstverlening
- Optimale persoonlijke service

Ook interesse?

U kunt maandelijks instappen in het collectief. Kijk voor meer informatie op www.energievoor-kerken.nl of neem contact op met Sonja Boer van Hellemans Consultancy: 030 767 01 21 / boer@hellemansconsultancy.nl

Het collectief Energie Voor Kerken is een initiatief van CIO-K in samenwerking met energie adviesbureau Hellemans Consultancy.

Heeft u de zorg voor een (kerkelijk) monument?

Onderhoud of restauratie van een (kerkelijk) gebouw is geen eenvoudige klus. Heeft u vragen of zijn er problemen m.b.t. de gevels, kapconstructie of andere constructieve onderdelen van het gebouw? Wij zijn u graag van dienst!

Wij bieden ondersteuning bij:

- Opname van de gebreken
- Werkomschrijving t.b.v. herstel
- Kostenbegroting
- Subsidiemogelijkheden en subsidie aanvraag
- Het vinden van een geschikte aannemer, eventueel in combinatie met uitvoering van werkzaamheden door eigen leden
- Bouwbegeleiding
- Meerjaren onderhoudsplan

Neem gerust geheel vrijblijvend contact met ons op om uw wensen door te nemen en te zien wat wij voor u kunnen betekenen.

Subsidie

Is het (kerkelijk) gebouw een rijksmonument? Dan komt u zeer waarschijnlijk in aanmerking voor een BRIM onderhoudssubsidie of een provinciale restauratie subsidie. Deze kan oplopen tot 50% van de onderhoudskosten! Ook het opstellen van het onderhoudsplan wordt gesubsidieerd.

MonumentPlus

Advies • Voorbereiding Restauratiewerk

Meer informatie:

Jan Baas
06 25 04 95 54
info@monumentplus.nl
www.monumentplus.nl

Jupiterstraat 25 | 2957 HA | Nieuw-Lekkerland

VKB VERZEKERINGEN

De VKB biedt in samenwerking met Mercer Marsh Benefits een breed assortiment aan verzekeringen. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen.

- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- brandverzekering
- fraude- en berovingverzekering
- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering
- werkgeversaansprakelijkheid
- groepsreis/ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- persoonlijke ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- verzuimverzekering
- WGA-gatverzekering

Uw contactpersoon:

Dimfie van Sundert

010 40 60 520

info.vkb@mmc.com

Uw contactpersoon:

Sai Fong Lam

010 40 60 962

info.vkb@mmc.com